

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2021

Lenka Pechoušová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vznik, vývoj a zánik koncentračního tábora Osvětim
Lenka Pechoušová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Vznik, vývoj a zánik koncentračního tábora Osvětim

Lenka Pechoušová

Vedoucí práce:

Mgr. Eva Fischerová, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Evě Fischerové, Ph.D. za obětavý přístup, cenné rady a odborné vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Obsah

1. Úvod	7
2. Vznik táborového komplexu Osvětim	10
2.1. Deportace a život v táboře	14
2.2. Nenávist vůči Židům	17
2.3. Útěk z pekla a Osvětimská zpráva.....	18
3. Nacisté v Osvětimi	21
3.1. Adolf Eichmann a deportace Židů.....	21
3.2. Heinrich Himmler a konečné řešení židovské otázky	23
3.3. Velitel tábora Rudolf Höss	24
3.4. Josef Mengele – anděl smrti	26
4. Krematoria a plynové komory	31
4.1. Sonderkommando a plynové komory.....	34
4.2. Vraždicí proces	38
4.3. Pece a krematoria	40
5. Osvobození tábora	43
6. Závěr	47
7. Seznam použitých zdrojů	49
7.1. Bibliografie.....	49
7.2. Elektronické zdroje.....	50
8. Resumé	52
9. Přílohy	53

1. Úvod

Bakalářská práce se zabývá popisem největšího nacistického koncentračního a vyhlazovacího tábora Osvětim. Uvedený tábor se stal symbolem genocidy a masového vraždění mnoha nevinných lidí a právě kvůli zruďným činům, které zde byly páhány, se už navždy zapsal do historie jako místo smrti. Z počátku ovšem neměl pouze vraždící účel, jelikož měl sloužit jako vězení a pracovní tábor pro vězně mnoha národností. Cílem této práce je pochopení dané doby, ve které se silně projevovala nenávist vůči židovskému obyvatelstvu a také to, k čemu vedla následná genocida. Práce má za cíl detailně popsat celý táborový komplex a přiblížit životy a role nacistů v Osvětimi, ale také zodpovědět několik zásadních otázek týkající se reakce světových mocností na události odehrávající se v táboře.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje vzniku a detailnímu rozboru koncentračního tábora Osvětim. Tábor se dělil na tři části: hlavní kmenový tábor Osvětim I., nejdůležitější část Osvětim II., Březinka a méně známá část Osvětim III., Monowice. V práci je také uveden popis jednotlivých táborových bloků a baráků a rovněž to, kde se nacházely a k čemu sloužily. Dále je zde podkapitola o deportacích vězňů a následném životě v táboře. Tato kapitola zároveň obsahuje i část zaměřenou na Židy a na to, jak se z nenávisti k židovskému obyvatelstvu postupně vyvinul plán na konečné řešení židovské otázky. Konec kapitoly se věnuje vyprávění osvětimských vězňů Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera, kterým se podařilo z tábora smrti uniknout a sdělit důležité informace spojencům. Tato zpráva se postupně dostala do celého světa a později se stala jedním z nejdůležitějších důkazů o událostech v Osvětimi.

V druhé kapitole se autorka zabývá nejznámějšími osobnostmi z řad nacistů, kteří v Osvětimi sehráli velmi důležitou roli. Adolf Eichmann, Rudolf Höss, Josef Mengele nebo Heinrich Himmler se velkou měrou podíleli na vyhlazování židovského obyvatelstva. Jsou zde také stručně zmíněny jejich životy a rovněž výpovědi zaznamenané během Norimberského procesu.

Krematoria a plynové komory se staly symbolem Osvětimi, a právě ty popisuje třetí kapitola této práce. Bez těchto klíčových smrtících zařízení by masové vraždění ve velkém nemohlo být uskutečněno. Jak krematoria, tak plynové komory se postupně modernizovaly a přestavovaly, a tak byly schopné pojmut až několik set osob, někdy i

tisíc za den. Osvětim byla také prvním koncentračním táborem, kde se vraždilo pomocí Cyklonu B, což byl jed určený k likvidaci škůdců. Tímto způsobem se v Osvětimi zabíjelo až do jejího osvobození. Část této kapitoly se zmiňuje také o Sonderkommandu, které provádělo nejhorší práci v táboře. Jednalo se o skupinu vybraných Židů, která musela denně dopravovat mrtvá těla z plynových komor do krematorií a následně je pálit v pecích. Je zde také zmíněn popis kompletního vraždícího procesu.

Poslední kapitola se zaměřuje na osvobození tábora. Důvodem, proč nacisté postupně likvidovali tábor byl strach z rychlého postupu Rudé armády. A tak začaly obávané pochody smrti, jejichž průběh je v práci také uveden. Nacisté, kteří v táboře zůstali, postupně demolovali a rozebírali baráky. Prioritou bylo srovnat se zemí krematoria, což měla za úkol zbylá skupina Sonderkommanda. Právě krematoria by totiž byla pro spojence hlavním a přímým důkazem o masovém vraždění. Poté, co nacisté opustili tábor, zůstalo zde několik nemocných a slabých vězňů, kteří nebyli schopni pochodu a následně je našla Rudá armáda na pokraji smrti.

Při psaní bakalářské práce autorka použila mnoho odborných knihy zabývajících se daným tématem, a to jak v českém, tak německém jazyce. Jednou z nejužitečnějších publikací byla kniha od Laurence Reese *Osvětim, nacisté a konečné řešení*, kde jsou zmíněna všechna fakta o počátcích existence Osvětimi a také o genocidě. Jako detailní fotografický popis celého komplexu Osvětim posloužilo dílo od Iana Baxtera *Tábor smrti Osvětim*. Jak publikace od Oty Krause *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*, tak kniha od Guida Knoppa *Holokaust: zločin proti lidstvu*, se věnuje popisu jednotlivých míst v táboře. Za přínosnou knihu autorka považuje rovněž práci od Rudolfa Hösse *Velitelem v Osvětimi*, která obsahuje autobiografické zápisky Rudolfa Höse, jenž zde zmiňuje své poznatky a zážitky z tábora. K informacím o Josefu Mengelem, který působil v Osvětimi jako obávaný lékař, autorka využila publikaci od Geralda L. Posnera a Johna Ware s názvem *Mengele – anděl smrti: úplný životní příběh*. Při psaní třetí kapitoly byla použita kniha od Erica Friedlera a kol. *Svědkové z továrny na smrt* a také dílo od Shloma Venezii *V pekle plynových komor*. V obou těchto publikacích je podrobně zpracován vraždící proces v Osvětimi a také chod jednotlivých krematorií a plynových komor. V neposlední řadě byla využívána kniha od Rudolfa Vrby *Utekl jsem z Osvětimi*, která se věnuje životu Rudolfa Vrby. Publikace detailně popisuje také Osvětimskou zprávu, která obsahovala výpovědi Vrby a Wetzlera o událostech v Osvětimi. K zodpovězení některých zásadních otázek, na které se tato práce zaměřila, se stala velice užitečnou kniha od Pavla Elbla,

Holocaust, Spojenci a Osvětim, objasnila některá nedořešená fakta především o osvobození tábora. Z cizojazyčných titulů byla pro práci přínosná kniha od Laurence Reese *Auschwitz – Geschichte eines Verbrechens*, která sloužila pro doplnění informací o osvobození tábora a o pochodech smrti. Dále také publikace od Hanse Joachima Langa *Die Frauen von Block 10: Medizinische Versuche in Auschwitz*, je využita v kapitole o Josefu Mengelem. Tato kniha obsahuje výpovědi žen, které byly vybrány na lékařské pokusy, např. se sterilizací.

2. Vznik táborového komplexu Osvětim

Osvětim (německy Auschwitz, polsky Oświęcim) byl za období druhé světové války největším koncentračním a vyhlazovacím táborem. Tábor leží přibližně šedesát kilometrů západně od Krakova a byl vybudovaný na místě bývalých polských kasáren. Ještě před Osvětimí na tomto místě stálo jen několik chátrajících baráků. Krajina tohoto města byla velmi nehostinná, rozkládala se na bažinatém a často vlhkém terénu. Osvětim ležela na rovné a bažinaté ploše mezi řekami Solou a Vislou. Jednalo se o značně vlhký úsek, jelikož voda z dešťů špatně odtékala a nevsakovala se, protože podlaží tvořila mohutná vrstva neprostupného jílu a tvořily se tak zde časté záplavy. Bylo tedy nutné zpevnit břehy řek, vybrat přebytečné bahno z rybníků a také vykopat odtokové příkopy.¹ Převládalo zde velice nevyzpytatelné podnebí, obzvláště dlouhé a kruté zimy, trvající až do dubna. I přes veškeré nedostatky se ukázalo toto území pro nacisty jako velmi vhodné, jelikož město disponovalo výborným spojením s okolním světem především díky železnici. Tábor činil téměř čtyřicet metrů čtverečných. Jednalo se tehdy o vůbec největší koncentrační tábor, který kdy nacisté postavili. V Osvětimi se nacházela také mnoho bloků, které rozdělávaly tábor na různé sekce. Velitelem tábora se stal Rudolf Höss. Povolení k výstavbě tábora obdržel 27. dubna 1940 a na tuto výstavbu získal rozpočet ve výši 2 000 000 říšských marek. Tento obnos měl pokrýt veškeré náklady spojené s vybudováním celého komplexu a opravou stávajících baráků. Po těchto úpravách celý tábor ohraničili ostnatým drátem pod vysokým elektrickým napětím. Avšak Rudolf Höss nebyl jediný, kdo měl rozhodovat o chodu tábora. Musel se zodpovídat svým nadřízeným, jako byli Adolf Hitler, Heinrich Himmler, Reinhard Heydrich a Hermann Göring.²

Tábor fungoval již od 14. června 1940, kdy do Osvětimi přivezli první polské vězně. Zpočátku nebyla Osvětim vystavěna zcela za vraždícím účelem, měla sloužit pouze jako pracovní tábor. Ze začátku tomu tak skutečně bylo, jelikož vězni zde pracovali na dokončení zbývajících baráků tábora a některé posílali i na práci do vedlejší továrny na syntetický kaučuk I.G. Farben. Avšak v důsledku toho, jak se Němcům dařilo ve válce, byli nuceni účel tábora změnit. Koncentrační tábor Osvětim tedy dostal „nový úkol“, stát se továrnou na smrt. Bylo to téměř dokonalé vraždící místo, které se stalo díky své destruktivní dynamice obrazem a pýchou nacistického státu.³

¹ DWORKOVÁ, Debórah, PELT, Jan Van Robert, *Osvětim: 1270 až současnost*, Praha 2006, s. 187.

² REES, Laurence, *Osvětim – nacisté a „konečné řešení“*, Praha 2018, s. 6–7.

³ Tamtéž, s. 10.

Táborový komplex později nacisté rozšířili, a tak vznikly dvě hlavní samostatné části. Tou první byl hlavní kmenový tábor Auschwitz I. neboli Osvětim I., který sloužil především k umístění polských vězňů. Kapacita tohoto tábora se na samém počátku pohybovala okolo 20 000 vězňů. Avšak když se roku 1941 rozvíjel plán konečného řešení židovské otázky, účel tábora se razantně změnil. Nacisté zde také zřídili první plynovou komoru a v září 1941 v ní poprvé použili Cyklon B. K táboru vedla příjezdová rampa, kterou denně přiváželi do tábora tisíce vězňů.⁴

Tábor postavili na místě bývalých kasáren. Nad vstupní branou do tábora se nacházel nápis „Arbeit macht frei“. Zprvu se v táboře nacházelo 22 budov, avšak tábor se později rozšířil. Na počátku zde byl ženský tábor, který v roce 1942 přesunuli do Březinky. Bloky 1, 2, 3, 12, 14, 22, 23 a 24 náležel sovětským válečným zajatcům, kteří zde měli vězni ty nejhorší podmínky ze všech. Pro nemocné vězně vystavěli také táborovou ošetrovnu, která však byla nedostačující z důvodu nízkého počtu léků. Zvláštní sekci pro lékařské experimenty si nechal vybudovat také osvětimský lékař Josef Mengele, které se prováděly v Bloku 10. Dále se zde nacházel také Blok 11, známější pod názvem „stěna smrti“, kde zabíjeli lidi chycené při útěku.⁵

Když se měnil účel tábora, zvyšovala se i kapacita vězňů. Denně byli přiváženi do tábora noví vězni. A proto vybudovali u tři kilometry vzdálené vsi Březinka tábor Auschwitz II. Birkenau, neboli Březinka, který na délku dosahoval dva kilometry a na šířku jeden kilometr. Jeho kapacita v roce 1944 dosáhla 90 tisíc vězňů a většinu baráků a krematorií postavili sami vězni. Když byla veškerá opatření zajištěna, mohlo začít roku 1942 masové vraždění, které denně dosahovalo až na několik tisíc obětí. Později v Březince postavili čtyři velké plynové komory, v nichž mohli denně zavraždit šest tisíc lidí. Plynové komory byly maskovány jako sprchy, které měly oběti přesvědčit, že jde o desinfekční opatření, kterým musejí projít předtím, než budou posláni na práci v táboře.⁶ Oproti kmenovému táboru se Březinka stala peklem. Nacházely se zde špinavé a zavšivené baráky a mrtvoly se hromadily venku.⁷

Tento tábor byl mnohem větší než první tábor. Komplex měl rozlohu přes 175ha a stávalo zde přes 300 budov. V Březince se nacházelo také pět plynových komor a

⁴ BAXTER, Ian, *Tábor smrti Osvětim*, Brno 2013, s. 9–28.

⁵ *Auschwitz I*. In: Osvětim [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz1.php>.

⁶ BAXTER, s. 24–30.

⁷ KNOPP, Guido, *Holokaust: zločin proti lidstvu*, Praha 2008, s. 249.

krematorií. Sektory se pojmenovávaly „Bauabschnitt“,⁸ ale používala se spíše zkratka „B“. Sektor BIa a BIb byl ženský tábor, mužský karanténní tábor nesl označení BIIa a nacházel se hned vedle ženského tábora. Oba tábory měly mezi sebou vysokou zeď. Terezínský rodinný tábor se nacházel v sektoru BIIb. Dále tu byl sektor BIIc patřící židovským vězňům z Maďarska, sektor BII d pojmenovaný jako mužský tábor, BII nesl označení cikánský tábor a BII f sloužila jako nemocniční část. V Březince se nacházel i sektor BII g s názvem Kanada, neboli velké skladiště majetku. A posledním sektorem byl skladištní tábor BIII. pod názvem Mexiko, který však v roce 1944 měl sloužit jako tábor pro židovské ženy z Maďarska a po válce ho nacisté rozebrali a části poslali do tábora Gross Rosenu a Vratislavi.⁹

V Březince se nacházela také desinfekční stanice a koupelny přímo mezi Krematorií II. a III. Nacházela se zde také vodárna, psinec na cvičení psů SS, hospodářský dvůr, kde pracovali vězni a čistící stanice, sloužící k vysoušení výkalů. Mezi všemi částmi tábora nacisté umístili strážní věže postavené u drátěných plotů asi 50 metrů od sebe. Před vchodem do každého tábora se nacházela strážnice, sloužící jako ubytování pro důstojníky a vojáky SS. Pro vojáky SS byla určena také Eseskasárna nebo Eseslazaret.¹⁰

Třetí a poslední částí spadající pod komplex Osvětimi byl pracovní tábor Auschwitz III. Monowitz, neboli Osvětim III. zřízený v březnu roku 1942 v nedalekých Monovicích. Jednalo se o největší z vedlejších táborů. Právě z tohoto tábora byli vězni odváděni do nedaleké firmy na syntetický kaučuk I. G. Farben ovládané Němci. Koncem roku 1943 v tomto táboře žilo přes 11 000 vězňů.¹¹ Vězni zde měly jedny z nejlepších podmínek, jelikož se na rozdíl od předchozích dvou táborů v barácích topilo. Na konci války tábor srovnala se zemí Rudá armáda.¹²

Pokud se vězni v táboře báli něčeho víc než dozorců a kápů, tak to byl Blok 11. Říkalo se mu také bunkr a zde věžňové zde byli trestáni těmi nejhoršími způsoby. Nacházel se v kmenovém táboře Osvětim I. Jednalo se o dvoupatrovou budovu plnou cel. Většina cel neměla ani okna, a tak se tam velmi obtížně dýchalo a nejhorší podmínky

⁸ Označení pro sektor nebo novou výstavbu v táboře.

⁹ *Auschwitz II.* In: Osvětim [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz-birkenau.php>.

¹⁰ KRAUS, Ota, *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*, Praha 1959, s. 38–40.

¹¹ BAXTER, s. 67.

¹² *Auschwitz III. (Monowice).* In: Osvětim [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz-monowice.php>.

měli vězni ve stojacích celách, které byly bez světla a zavírali do nich až čtyři osoby najednou.¹³ Původně to však byl Blok 13, ovšem v roce 1941 ho přecíslovali na Blok 11. Tento blok mělo pod kontrolou gestapo a sloužil k těm nejhorším druhům mučení vězňů, k jejich věznění ve sklepení a následným popravám. Vězňové byli odvedeni do přízemí a následně nazí stříleni zezadu do zátylku před blokem u tzv. černé zdi. Tento způsob poprav označovali nacisti jako potupný. Po popravě naložili mrtvé na vůz a odvezli do krematoria.¹⁴

Dále se zde nacházel komplex táborových skladů Kanada¹⁵, který se nacházel v Osvětimi Březince. Tento sklad byl poprvé otevřený roku 1942. Skládal se celkem ze šesti baráků, kde vězni třídili věci a majetek odebraný nově příchozím vězňům krátce po jejich příjezdu. Jednalo se zejména o šperky, cenné kovy, drahé látky a podobně. Nalezené věci museli vězni sesbírat a odevzdat dozorcům. Po odevzdání se ukradené věci stávali majetkem nacistů. Zbylý nepotřebný materiál jako knihy, fotky nebo zavazadla se dávaly na rozdělené hromady a poté následně pálily. Uvedenou činnost provádělo zhruba 1500 vězňů.¹⁶

Dalším ze sektorů nesl název ženský tábor BIa a postavili ho v březnu 1942 v Osvětimi I. Brzy však byl ženský tábor přeplněný, jelikož transportů přibývalo. A tak dne 16. srpna 1942 ženský tábor v Osvětimi I. zrušili a přestěhovali ho do Březinky a rozšířili o mužský tábor BIb. V každém bloku ubytovali až 1200 žen. Životní podmínky v táboře měly ženy strašné, jelikož bloky byly bez podlah, oken, neustále dovnitř přšelo a chyběla zde potřebná voda. Muži se nesměli s ženami stýkat a ani se na ně dívat. Německé vězeňkyně měly díky svému původu značné zvýhodnění.¹⁷ Ženy židovského původu musely vykonávat velmi těžkou práci, jako například stavění cest, kopání kanálů nebo nošení kolejnic a cementu na stavbu. Ženy, které dělaly v kuchyni nebo v pisárně měly lepší pracovní podmínky. Na vězněné dohlížely esesdozorkyně a s nimi i německé vězeňkyně, které využívaly svého postavení a ženy často mlátily a týraly. I u žen probíhalo časté odšívování, které se však podobalo spíše týrání. Někdy čekaly i celé

¹³ DWORŤOVÁ, s. 172–173.

¹⁴ BAXTER, s. 15.

¹⁵ Kanada nesla toto označení proto, jelikož vězňům připomínala stát Kanadu, označovanou jako zem hojnosti. Tento název poté přijalo i vedení tábora.

¹⁶ BAXTER, s. 86.

¹⁷ KRAUS, s. 144–146.

hodiny nahé venku. A po odvěšvení dostaly opět staré hadry. Často při tom byly vojáky SS uráženy a mláceny.¹⁸

2.1. Deportace a život v táboře

Osvětimské transporty byly plné různých skupin lidí, ale největší zastoupení zde měli především Židé. A právě přesuny Židů do ghatt a pozdější deportace do koncentračních táborů otevřely další fázi v „konečném řešení židovské otázky“. Židé se vždy museli dostavit na předem určené místo shromáždění a to několik dní před odjezdem, kde je nacisté zbavili veškerého majetku, který propadl Německu. S sebou si směli vzít pouze zavazadlo o váze 50 kg na osobu. Lidé určené k transportu také ztráceli svojí státní příslušnost a byla jim přidělena „evakuační čísla“ (číslo transportu). Od této chvíle patřili podle nacistů už jen do koncentračních táborů, kde byli odkázáni na práci, utrpení a plynové komory.¹⁹

Většina okupovaných států byla ochotná vydat Židy pouze s cizím státním občanstvím. „Své“ Židy odmítali posílat do táborů, avšak nechali je podrobit protižidovské legislativě a téměř je vyloučili ze společnosti. Transporty Židů vedl Adolf Eichmann. V letech 1942 až 1945 transporty směřovaly převážně do vyhlazovacího tábora Osvětim. Mnoho transportů putovalo také do Terezína, který měl sloužit pouze jako pracovní tábor, jednalo se o přechodnou stanici před transportem do Osvětimi a do dalších vyhlazovacích táborů. Do Osvětimi bylo z Terezína posláno okolo 87 000 vězňů.²⁰ Od roku 1942 až do konce války neustále proudily transporty z nacisty ovládaných míst v Evropě. Například ze Slovenska bylo převezeno až 58 000 Židů.²¹ I přes to, že byla prohra Německa v roce 1944 už jistá, masové deportace stále pokračovaly. Transporty přijížděly zejména z Terezína, ze západní Evropy, ze severní Itálie a z polského ghatta v Lodži.²²

Největší počet transportovaných Židů do Osvětimi pocházel z Maďarska (438 000), Polska (300 000), Československa (72 760), Francie (69 114), Nizozemí (60 085), Řecka (55 000), Belgie (24 906), Německa a Rakouska (23 000), Jugoslávie

¹⁸ Tamtéž, s. 150–156.

¹⁹ *Deportace*. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/transporty-2/>.

²⁰ *Hromadné deportace do koncentračních a vyhlazovacích táborů*. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/Nacionalnesocialisticke-konecne-resenkonecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/hromadne-deportace-do-koncentracnich-a-vyhlazovacich-taboru/>.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

(10 000) a Itálie (7 422). Dále transportovali také přes 70 000 polských vězňů, 21 000 Romů, homosexuálů atd.²³

V roce 1942 se začala realizovat i tzv. cikánská otázka. Dne 19. prosince 1942 vydal Himmler výnos o deportaci Romů do Osvětimi. Toto platilo pro všechny příslušníky romského původu. Vztahovat se to nemělo pouze na „čistokrevné“ Sinty a Lallery²⁴ a na Romy, kteří mají německé manželky nebo trvalé zaměstnání v Německu. Avšak pod podmínkou, že se nechali dobrovolně sterilizovat. Z českých zemích bylo deportováno do Osvětimi přes 5 500 Romů. V táboře je ubytovali v sekci „cikánský tábor“, který zřídili v Březince v únoru 1943. V Osvětimi bylo zavražděno celkem 13 000 Romů. Přežilo jich pouhých 500. Poslední transporty Romů proběhly v roce 1944.²⁵

Po příjezdu do tábora čekala vězně selekce. Nově transportované vězně rozdělávali nacisté, kteří ukazovali buď doleva (smrt v plynových komorách) nebo doprava (život a práce v táboře). Lidem, které vybrali k práci nejprve zabavili majetek, který poslali do Kanady, kde veškeré třídění věcí a kufrů měli na starost vězni. Když se něco podařilo vězňům ukrást, směňovali to s obyvateli tábora. Pokud je však při krádeži nacisté přistihli, okamžitě je zastřelili. Vězni čekali někdy i celé hodiny venku, než je zaregistrovali a vytetovali jim číslo. Pak je poslali do sauny, kde je oholili a ostříhali. Následně museli vlézt do kádě s desinfekcí a ještě mokří čekali opět dlouho venku na věci. Každý dostal pruhovanou vězeňskou košili, kalhoty, čepice a nepohodlné dřeváky. Ošacení bylo většinou špinavé a zavšivené.²⁶

Každý den v táboře začal brzkým vstáváním v 6 hodin a ranním apelem. Poté následovala snídaně ve formě vývaru z kávy a pak nastoupili do pracovních oddílů. Při pochodu do práce museli povinně zpívat. Pracovalo se především na výstavbě tábora, zejména nových baráků nebo silnice. Po práci se vraceli do tábora, opět za přítomnosti zpěvu. Vpředu šli kápové a jako poslední nesli ostatní vězni raněné nebo mrtvé. Poté je čekal večerní apel, který trval většinou několik hodin, jelikož počty vězňů neseseděly.²⁷ Po návratu z práce a večerním apelu se mohl každý z vězňů přihlásit na ambulanci, aby ho

²³ ELBL, Pavel, *Holocaust, Spojenci a Osvětim*, Praha 2015, s. 107.

²⁴ Jednalo se o skupiny německých Romů.

²⁵ *Deportace českých Romů do Osvětimi*. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/pronasledovani-a-genocida-romu/pronasledovani-a-genocida-romu-ceskych-zemich/deportace-ceskych-romu-do-osvetimi/>.

²⁶ KNOPP, s. 245–247.

²⁷ KRAUS, s. 64–68.

ošetřili. Pokud se vyskytla malárie, nemocní šli okamžitě do plynových komor. Nemocnici se říkalo revír a dostat se do ní nebylo snadné, podmínkou byla pouze vysoká horečka. Pokud se někdo v nemocnici ocitl, většinou to znamenalo smrt. Nemocnice se nacházela v Bloku 7, což byl zděný barák bez podlahy. Nesl se tudy silný zápach, jelikož malá okna, která se zde nacházela, nešla otevřít. Pacienti leželi na slavnících plné vši a lidských výkalů. Byly zde příšerné podmínky, jelikož chyběly léky, voda, mýdlo a nemocným se nedostávalo potřebného ošetření.²⁸

V táboře byla zavedena určitá hierarchie a oslovení. Například Blockführer (voják SS, vůdce bloku), Blockälteste (starší, vedoucí vězeň bloku), Lagerälteste (starší, vedoucí vězeň tábora), Rapportführer (voják SS, vůdce při apelech), Lagerführer (voják SS, vůdce tábora) atd. Věznům vojáci SS říkali „häftling“. Dále měli vězni různé označení v podobě trojúhelníků. Například červený patřil politickým vězňům, zelený zločincům z povolání, černý těm, kteří nechtěli pracovat, růžový homosexuálům, fialový vyznavačům bible a žlutý náležel Židům.²⁹ Také tresty a výprasky byly v táboře na denním pořádku a zcela bezdůvodné. Mnoho vězňů tak zahynulo pouze pro pobavení nacistů.³⁰

Co se týče bydlení v táboře, bylo velmi nedostačující. Vězně ubytovali v dřevěných barácích o rozměrech 9x40 metrů bez světla a oken. Jeden blok obývalo 400 až 500 lidí. V bloku nebyla umývárna ani záchod, pouze dvě kádě na vyprazdňování, které si pak vězni museli vynášet sami. Panoval zde přísný zákaz vycházení v noci.³¹ V každém ze 174 baráků se nacházelo 62 kójí a v každé kóji 4 lůžka. Vězeň měl tak na spánek a jídlo pro sebe přidělen prostor o velikosti rakve.³² Baráky byly plné vši a krysy. Strážci měli strach, aby se nenakazili, a tak se často prováděli odvšivovací akce.³³ Když se bloky přeplnily, konaly se čistky. Vězni museli předstoupit nazí před nacisty a ti je následně třídili na práce schopné a neschopné.³⁴

Stravy zde byl velký nedostatek a často se kazila. Každý vězeň musel mít svoji misku nebo plechový hrneček, jinak by nepřežil. Ráno k snídani každý vězeň dostal půl litru odvaru z kávy nebo čaje. A v poledne k obědu litr polévky většinou z

²⁸ Tamtéž, s. 117–119.

²⁹ Tamtéž, s. 56–61.

³⁰ KNOPP, s. 258.

³¹ KRAUS, s. 76.

³² DWORŤOVÁ, s. 257.

³³ KNOPP, s. 250.

³⁴ KRAUS, s. 123–140.

plesnivé kořenové zeleniny. Večer dostávali kousek chleba a margarínu. Dvakrát týdně měl vězeň nárok na lžičku řepné marmelády.³⁵

V táboře se kromě žen a mužů nacházely také děti. Panoval zde přísný zákaz porodu dítěte. Mladší děti, které sem byly transportované, musely vykonávat pomocné práce. Chlapci navíc byli často sexuálně zneužíváni vojáky SS. Pro děti zde panovaly velmi kruté podmínky, a kdykoliv mohly být bezdůvodně poslány do plynových komor.³⁶

2.2. Nenávist vůči Židům

Rasový antisemitismus se rozvíjel především v 2. polovině 19. století a nejvíce se proti Židům bojovalo v Německu. Hlavním problémem byla jejich volba víry (podle nacistů označována jako „nevíra“) a také jejich biologická podstata. Rasová teorie se zakládala na rozlišování těch hodnotných od těch méně hodnotných. A právě Němci si přidělili roli té nejvýznamnější rasy a Židy tak považovali za nečistý a podřadný národ. V Německu začal vycházet od roku 1927 list „Der Stürmer“, který označil Židy za zkázu a neštěstí. Podle tohoto listu byl Žid ztělesněním ďábla a nepřítelem Německa.³⁷ Od roku 1933 začalo zahánění židovského obyvatelstva na dno společnosti. Židé byly vyloučeni z úřední činnosti. Avšak největším krokem k počátku rasové nenávisti byly Norimberské zákony, vyhlášené 15. září 1935. Obsahovaly dva zákony proti Židům, a sice „Říšský občanský zákoník“ a „Zákon na ochranu německé krve a cti“. Oba hlásaly, že za občany Říše lze považovat jen příslušníky čisté německé krve a Židům tak bylo sebráno občanské právo, proto také mnoho z nich emigrovalo.³⁸

Židům zakázali vstup na některá veřejná místa, později museli uposlechnout i nařízení neopouštět ani své bydliště. Nesměli chodit do divadel, knihoven, ve vlaku směli jezdit pouze tou nejnižší třídou, dostávali omezený příjem potravin a také nemohli vlastnit žádné domácí zvíře. Tzv. arizace židovského majetku nutila Židy přihlásit svůj osobní majetek a tím jim bylo sebráno právo s ním samovolně nakládat. Dále docházelo k hromadnému propouštění Židů ze zaměstnání. Židovské děti již nesměly navštěvovat státní nebo soukromé školy. Od září 1941 mohli Židé starší 6 let chodit na veřejnost pouze tehdy, pokud měli na oděvu přišitou žlutou šesticípou hvězdu s nápisem „Jude“. Ostatní obyvatelé byli důrazně varováni, aby se Židům vyhýbali, nebo by mohli skončit jako oni.

³⁵ Tamtéž, s. 80.

³⁶ Tamtéž, s. 170.

³⁷ SCHUBERT, Kurt, *Dějiny Židů*, Praha 2003, s. 101–105.

³⁸ Tamtéž.

I přes to, že se většina lidí od Židů izolovala, našli se i tací, kteří svým židovským přátelům pomáhali ukrýt se před deportací.³⁹

Od března 1942 byly zahájeny transporty Židů z ghatt do vyhlazovacích táborů. Od roku 1942 byli do Osvětimi posláni Židé z Francie, Nizozemska, Slovenska, Rumunska a následující rok probíhali deportace také ze Soluně. Po válce se objevila zpráva určená Himmlerovi, která obsahovala informaci o přesídlení více než 1 274 166 Židů.⁴⁰

Pro Hitlera byli Židé hlavním viníkem prohry Německa v první světové válce. A ještě pevněji se utvrdil ve svém přesvědčení, že existuje spojitost mezi Židy a komunismem. Mnoho Židů nepatřilo k politické straně, kterou zastupovali nacisté. A to bylo pro nacisty a především pro Hitlera nepřijatelné. Pokud nějaký Žid nesplňoval nacistické politické podmínky, tak už nacistům nezáleželo na tom, kolik židovských vojáků padlo ve válce za německou vlast a nebo kolik německých Židů zastávalo stejnou politiku jako nacisté. Pro nacisty se stali nepřáteli.⁴¹ Dne 10. listopadu 1938 němečtí Židé zažili neskutečnou vlnu násilí a brutality. Tato událost je známá jako křišťálová noc, kdy nacisté nechali zabít přes 400 Židů, dalších 40 000 z nich zatklí a 30 000 poslali do koncentračních táborů Buchenwald, Sachsenhausen a Dachau.⁴²

Pro Židy je dodnes Osvětim symbolem teroru a pronásledování, a židovská vláda je stále obviňována z toho, že nepoužili účinnější prostředky k tomu, aby ochránili své lidi před holokaustem a vyvražděním.⁴³

2.3. Útěk z pekla a Osvětimská zpráva

„A bylo absolutně nezbytné, aby se někdo dostal z Osvětimi a varoval svět, protože vyhlazovací mašinerie vyvíjela obrovské úsilí, aby byla schopná vypořádat se s největším masakrem, jaký kdy svět ve své krvavé historii poznal.“⁴⁴ Toto byla slova Rudolfa Vrby, který dne 7. dubna 1944 společně s Alfrédem Wetzlerem utekl z Osvětimi do 150 kilometrů vzdáleného slovenského města Žiliny. Oba strávili v táboře skoro dva roky.⁴⁵

³⁹ (Státní) diskriminace Židů. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/ghetto-bez-zdi/>.

⁴⁰ SCHUBERT, s. 108–109.

⁴¹ REES, s. 21.

⁴² ELBL, s. 114.

⁴³ VRBA, Rudolf, *Utekl jsem z Osvětimi*, Praha 2007, s. 377.

⁴⁴ Tamtéž, s. 249.

⁴⁵ Tamtéž, s. 280.

Prohlášení učinili dne 25. dubna 1944 v Žilině.⁴⁶ Slovenský židovský výbor poté obstaral oběma svědkům falešné doklady a jména.⁴⁷ „*Téměř dva roky jsem myslel na útěk. Nejdřív sobecky, protože jsem toužil po svobodě. Potom z daleko obecnějšího důvodu: chtěl jsem světu sdělit, co se v Osvětimi děje.*“⁴⁸ Takto vysvětlil svůj důvod útěku Rudolf Vrba. Oba vězni popsali vše, co v Osvětimi viděli. K získání informací jim dopomohl také již zmíněný Filip Müller, který předal Wetzlerovi plány krematorií, seznamy zavražděných Židů a také etiketu z plechovky s Cyklonem B. Tato zpráva se později nazývala Osvětimská zpráva a posloužila jako důkaz během procesu v Norimberku. Dne 18. června 1944 byla Osvětimská zpráva odvyšlána v několika jazycích a 24. června zaslal Světový židovský kongres shrnutí této zprávy vládě USA, Velké Británie a Československa a vyzval je, aby vydali taková opatření, která by zastavila deportace maďarských Židů. Avšak k tomuto kroku došlo již pozdě, neboť deportace Židů z Maďarska byly v plném proudu.⁴⁹

Osvětimská zpráva se dělila na tři části. První zmiňuje popis toho, co se dělo po příjezdu vězňů do tábora a jak probíhaly selekce. Druhá část popisuje rozmístění baráků v táboře. A třetí, nejdůležitější část, obsahuje podrobný popis krematorií a plynových komor a detailní informace týkající se vraždícího procesu.⁵⁰

Spojenci se s Osvětimskou zprávou seznámili v červnu 1944. Téhož měsíce byla Washingtonu předána od Světové židovské organizace žádost o bombardování příjezdové železniční cesty do Osvětimi, což bylo následně zamítnuto, neboť bombardéry byly údajně potřebné k důležitějším operacím. Další žádost o bombardování obdržel Washington dne 24. června a tentokrát se týkala bombardování plynových komor v Březince, ale byla zamítnuta. Prosba o bombardování dorazila i do Velké Británie, kde jí Churchill přijal pozitivně a to se slovy, že si můžou vzít od letectva cokoliv. Avšak ministerstvo letectva to odmítlo. Jedním z důvodů odmítnutí uvedli to, že Británie provádí bombardování pouze v noci, nikoliv přes den. Dále vyvstal problém, jak bombardovat pouze plynové komory a nezabít při tom vězně. To bylo údajně nad síly Velké Británie a tak žádost odmítli s tím, že musí šetřit bomby na válečné účely a přenechali situaci USA, kteří měli více zkušeností s denními nálety. Mezitím se během září dostaly ke spojencům

⁴⁶ Tamtéž, s. 337.

⁴⁷ Tamtéž, s. 383.

⁴⁸ Tamtéž, s. 250–251.

⁴⁹ ELBL, s. 155–163.

⁵⁰ VRBA, s. 384.

tajné fotografie Krematoria IV., které pořídil Alberto Errera, řecký vězeň a člen Sonderkommando. Nekonečné debaty o tom, zda bombardovat či nikoliv, se vlekly dlouho. Nakonec se shodli, že k bombardování nedojde. I Světový židovský kongres byl proti bombardování. Sdělil spojencům, že by stejně nezachránili všechny vězně, a že by to nakonec mohlo působit tak, že vězně nevyvraždili nacisté, nýbrž spojenecké letouny. Spojenci se nakonec rozhodli k ignoraci zpráv z Osvětimi. Bombardování železniční tratě vedoucí do Osvětimi „shodili ze stolu“ s odůvodněním, že by ji nacisté buď opravili a nebo odklonili. Veřejnost uvedené jednání spojencům neodpustila a podle některých lidí svou pasivitou a neochotou pouze podporovali genocidu.⁵¹

Avšak spojenci nebyli jediní, kdo věděl o událostech v Osvětimi. Informována byla rovněž firma Topf a synové, která stavěla pro nacisty plynové komory. Firma Tesch&Stabenow dodávala Cyklon B údajně na hubení vši, ale bylo jim jasné, že takto velkém množství, jaké putovalo do Osvětimi, nesloužilo k hubení škůdců. Uvedené firmy věděly o dění v táboře, a proto je lze považovat za spolupachatele. Důvodem, proč nikoho neinformovaly, byl zisk levné pracovní síly z tábora.⁵²

V době války však veřejnost očitým svědkům nevěřila a jejich výpovědi byly často podceňovány. Nikdo zkrátka nebral v potaz to, že skutečnosti, o nichž svědkové hovořili, se opravdu staly. A právě svědectví Vrby a Wetzlera přinutilo veřejnost věřit páchaným zločinům. Uvedené svědectví je zařazené mezi klíčové dokumenty o holokaustu.⁵³

⁵¹ ELBL, s. 220–239.

⁵² KNOPP, s. 264–265.

⁵³ VRBA, s. 406–407.

3. Nacisté v Osvětimi

Nacisté sehráli v Hitlerově snu o čistotě árijské rasy velmi důležitou roli. Byli Hitlerovo prostředníky, bez nichž by svůj plán nemohl uskutečnit. Vykonávali za něj veškerou důležitou a především špinavou práci, kterou jim nakázal a to bez sebemenších pochybností nebo výčitek svědomí. Hitlerův rozkaz zněl jasně: eliminovat nepotřebné a slabé národy ale především zbavit se Židů jakožto hrozby pro německý stát.⁵⁴ Těmi nejdůležitějšími byli např. Rudolf Höss, pozdější velitel koncentračního tábora Osvětim, Heinrich Himmler, říšský vůdce SS a hlavní organizátor holokaustu společně s Reinhardem Heydrichem, zakladatel gestapa a zástupce Hitlera Hermann Göring nebo Adolf Eichmann pověřený deportacemi Židů.⁵⁵

Mezi lety 1940–1945 bylo potrestáno pouhých 750 členů SS, kteří pracovali v táboře. Celkem se odhaduje, že zde v táboře žilo 6500 nacistů. Od prosince 1963 do srpna 1965 probíhal tzv. osvětimský proces ve Frankfurtu, kde z 22 obžalovaných nacistů odsoudili pouze 17 a jen 6 z nich dostalo doživotí. Vojenský tribunál v Norimberku sice prohlásili SS jako zločineckou organizaci, která by měla být spravedlivě odsouzena, avšak jednotlivé země se nedokázaly shodnout na tom, co všechno by mělo být považováno za zločin proti lidstvu. Proto také přes 85% příslušníků SS, kteří v Osvětimi pracovali, vyvázlo bez trestu. Většina nacistů pracujících v táboře vypověděli, že se nikdy nepodíleli na vyhlazovacím procesu. Bohužel řada z nich unikla spravedlivému trestu a vedla běžný život i přes to, že mnoho vězňů ani po osvobození nežilo tak, jako před životem v táboře. Přeživší vězni nikdy nebyli odškodněni za to, co museli v táboře vytrpět.⁵⁶

Ač nemuseli, mnoho nacistů se také rozhodlo vypovídat. Oskar Gröning⁵⁷ pro BBC vypovídal takto: „*Byl bych rád, kdybyste mi věřili. Já plynové komory viděl. Já viděl krematoria. Já viděl otevřené ohně. Viděl jsem rampu, kde probíhaly selekce. Chtěl bych, abyste uvěřili tomu, že se ta zvěrstva skutečně stala, protože já tam byl.*“⁵⁸

3.1. Adolf Eichmann a deportace Židů

Adolf Eichmann se narodil 19. března 1906. Během svého života nebyl nijak nápadný, měl střední postavu a působil čestně, nosíval starší oblek a kravatu. Sám o sobě tvrdil, že

⁵⁴ REES, s. 19–72.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 300.

⁵⁷ Oskar Gröning byl německý dozorce v koncentračním táboře Osvětim.

⁵⁸ REES, s. 301–302.

je pouze poslušný člen SS připravený plnit své povinnosti podle dané přísahy. Plán vyvražďování evropských Židů, kterým ho pověřil Adolf Hitler, plnil vskutku důsledně, skoro až tak, jako by to bylo jeho celoživotní poslání. Jako mladý vstoupil do SS především z důvodu touhy po kariéře a uznání, nikoliv z politického přesvědčení, německá ideologie ho tehdy příliš nezajímala.⁵⁹

Avšak působnost v SS mu moc nevyhovovala, nudila ho fádnost systému a monotónnost. Záhy však jeho kariéra nabrala obrat, když se začal věnovat referátu „Židé“, kam ho přeložili. Zde se poměrně rychle zapracoval a začal se více zajímat o politiku řešení židovské otázky. Už v březnu 1938 ho Adolf Hitler vyslal do Vídně jako specialistu, aby odsud co nejrychleji vyhnal Židy pryč, což se mu také podařilo.⁶⁰ Po událostech ve Vídni sám Heydrich určil Eichmannův vídeňský model jako vzor pro „kompletní říši“. Od této doby byl Eichmann považován za odborníka na židovské otázky. Heydrich ho pověřil organizováním deportací Židů do ghatt a vyhlazovacích táborů, vypracováním „vyklízecích plánů“ a také kontrolou jízdnicích řádů kvůli deportacím. V říjnu 1940 osobně řídil první deportaci z Říše. Vzhledem k tomu, že v německé mocenské sféře žilo přes 3 miliony Židů a jejich počty narůstaly, naléhal Heydrich stále více na vyřešení teritoriálních požadavků konečné židovské otázky. Eichmann chtěl nejprve přesunout Židy na Madagaskar, to mu ale nevyšlo, jelikož zde hrozila kontrola tratí ze strany USA a Velké Británie. Od roku 1940 do roku 1942 Židy přesunuli do ghatt, přičemž největší koncentrace Židů byla v Polsku. Ghetta zvolili z toho důvodu, aby je pak mohli snáze deportovat hromadně. Židé ale měli v ghettech strašné podmínky, hladověli a trpěli na špatné hygienické podmínky a mnoho jich při tom zahynulo, a proto Eichmann přišel s tím, že by bylo tedy jednodušší Židy nějakým způsobem zlikvidovat, než je nechat takto vyhladovět. O účincích plynu se Eichmann poprvé dozvěděl pravděpodobně v Treblince. Židy zde zabíjeli výfukovým plynem vypouštěným z nákladního vozu.⁶¹

Nesouhlasil s tím, aby němečtí vojáci Židy sami stříleli, zdálo se mu to dost neefektivní a brutální. Odmítal z vlastních mužů dělat sadisty a vystavovat je psychické zátěži. V létě 1941 se vypravil do Osvětimi, aby s velitelem tábora Rudolfem Hössem prodiskutoval možné řešení hromadného zabíjení. Eichmann ho informoval o využití

⁵⁹ KNOPP, Guido, *Hitlerovi stoupenci: zločinci a vykonavatelé*, Praha 2004, s. 30–37.

⁶⁰ Tamtéž, s. 38–40.

⁶¹ Tamtéž, s. 46–51.

výfukových plynů z motorů, avšak tábor na tento způsob zabíjení nebyl stavebně uzpůsobený a chyběl zde i potřebný plyn. A tak po odjezdu Eichmann Hösse ujistil, že sežene snadno dostupný plyn, což také splnil. V září 1941 poprvé použili v Osvětimi v bloku 11 Cyklon B.⁶² Brzy na to Osvětim pravidelně zásoboval Eichmann svými deportacemi. Dne 20. července 1942 nařídil, aby do Osvětimi deportovali i děti. Od března 1942 začaly do vyhlazovacích táborů přijíždět transporty z celé Evropy. V Osvětimi se práci s lidmi židovského původu říkalo Sonderbehandlung, neboli zvláštní zacházení. Celkově bylo do jara 1944 zavražděno 5 milionů Židů. Avšak to, co Eichmann považoval za svůj životní úspěch, bylo vyvraždění 750 000 Židů v Maďarsku během tzv. maďarské akce.⁶³

I přes Eichmannovy úspěchy s vyhlazováním Židů, Rudá armáda dál postupovala a 25. srpna 1944 muselo dojít k zastavení deportací a spojeneckým bombardérům se podařilo zničit trať vedoucí z Budapešti do Vídně a museli se potýkat s nedostatkem vlaků. I tak se snažil s transporty všemi možnými způsoby pokračovat, a protože plynové komory již nebyly v provozu, nařídil v zimě roku 1944 pochody smrti. Přes 4 000 Židů poslal na otrocké práce do zbylých táborů.⁶⁴ Nakonec Eichmannovi nezbývalo nic jiného, než prchnout. Prožil dlouhá léta na útěku, nakonec byl však v Argentině pod falešným jménem odhalen a 1. června 1962 popraven v Izraeli.⁶⁵

3.2. Heinrich Himmler a konečné řešení židovské otázky

Heinrich Himmler se narodil 7. října 1900. Často ho podceňovali, obzvláště kvůli malému vzrůstu, silným brýlím, řídkým vlasům a podsadité postavě a často ho popisovali jako muže bez emocí. Ti, kteří ho neznali, ho respektovali až poté, kdy z SS vybudoval nejmocnější monopolní organizaci v nacistickém Německu. Byl velmi emotivní a impulzivní. Působil jako pravý opak nacistického šílence, říkalo se mu proto „jemný Heinrich“.⁶⁶

Himmler byl v lednu 1929 jmenován do funkce říšského vůdce SS a již v roce 1933 zřídil první koncentrační tábor Dachau. Za Himmlera se tak z SS stala rasově-politická elita. Také proto učinil Himmler pro vstup do SS velmi přísné požadavky (např.

⁶² Tamtéž, s. 54–56.

⁶³ Tamtéž, s. 61–62.

⁶⁴ *Adolf Eichmann*. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/lide/pachatele/adolf-eichmann/>.

⁶⁵ KNOPP, s. 79–80.

⁶⁶ BREITMAN, Richard, *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*, Praha 2004, s. 16–17.

čistý árijský původ nebo výšku alespoň 170cm).⁶⁷ Himmler těmito podmínkami zavedl tzv. zákony výběru, kdy na základě vzhledu, mentálních a fyzických schopností a charakteru dokázal vybrat ty nejschopnější vojáky. Správný příslušník SS měl být představitelem toho nejlepšího člověka, bojovníka, správce, učitele a vůdce. A pod tímto také vojáky SS přísně trénoval. Byl také podobně jako Josef Mengele posedlý vytvořením super rasy.⁶⁸

Stejně jako Hitler i Himmler byl zarytým rasistou a fanatikem, který prosazoval teorii o rasové nadřazenosti německého národa. Vyznával názor, že neexistuje lepší způsob vyhubení tzv. nečistých a deformovaných lidí jako byli Židé, než je poslat na smrt do koncentračních táborů. Podle něj má německý národ povinnost bojovat proti těmto méněcenným lidem a zcela je zlikvidovat. Dokázal přeměnit jeho rasovou teorii v praxi a díky němu se z koncentračních táborů staly tábory smrti.⁶⁹

Když už Himmlerovi bylo jasné, že se jeho dny a dny SS chýlí ke konci, nabídl Spojencům dne 23. dubna 1945 jednání o separátní kapitulaci. Jakmile se o jeho zradě Hitler dozvěděl, 29. dubna 1945 zbavil všech funkcí a vyloučil z NSDAP. I přes veškeré zločiny, které napáchal, nebyl nikdy souzen. Zvolil cestu sebevraždy a rozkousl kyanidovou kapsli.⁷⁰

3.3. Velitel tábora Rudolf Höss

Rudolf Höss se narodil 25. listopadu 1901. Jeho hlavní vlastnost byla poslušnost a oddanost. Celý život uznával a respektoval autority a poslušně plnil rozkazy a to i ve chvíli, kdy ho jeho vyšetřovatelé vyslychali. Höss svým chováním spíše připomínal robota. Během výkonu své funkce nevyznačoval žádnou krutost, byl vcelku průměrný člověk, který miloval přírodu, zvířata a svou rodinu, byl pracovitý a pořádný.⁷¹

Hösse lákal armádní život, proto tedy vstoupil do Freikorps⁷². Brzy na to ho silně uchvátila řeč Adolfa Hitlera, který mluvil o své vizi očistěného Německa, o nadvládě germánské rasy a o odstranění vlivu nepřítele Německa. Stejně jako Hitler věřil

⁶⁷ Tamtéž, s. 46–47.

⁶⁸ *Heinrich Himmler*. In: Valka.cz [online], [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/725-Heinrich-Himmler>.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ HÖSS, Rudolf, *Velitelem v Osvětimi*, Praha 2018, s. 9–10.

⁷² Freikorps bylo označení pro dobrovolnické armády.

v nadřazenost germánské rasy a v to, že se Německo musí zmocnit Evropy a nastolit nový řád ale především vyhubit Židy.⁷³

Když byl 30. dubna 1940 Rudolf Höss jmenován velitelem tábora, bylo mu pouhých 39 let. Jak popisují zkušenost s nacistickým velitelem tábora sami vězňové, nebyl Höss nijak zvlášť odlišný od ostatních nacistů. Navenek totiž nepůsobil jako nacista, na rozdíl od ostatních. Vězni na Hösse vzpomínali jako na klidného muže, který se nijak neodlišoval od jiných mužů, jež potkáváme denně na ulici. To z něho činilo postavu o to děsivější.⁷⁴

Höss sám ve svých autobiografiích zmiňuje, že mu nepříslušelo rozhodovat o tom, zda byla tato rasová ideologie správná či nikoliv, nebo zda bylo vyvraždění židovské populace opravdu tak nezbytné. Tvrdí, že mu bylo nařízeno pouze a jenom splnit zadaný úkol, ať už byl jakkoliv nesplnitelný nebo hrůzný. Ve svých spisech zmiňuje také to, že si často připadal na důležité úkoly zcela sám, ač měl kolem sebe mnoho příslušníků SS, ale málo těch, kterým skutečně důvěřoval. Vlivem těchto skutečností se z něj stal velmi nedůvěřivý člověk.⁷⁵ Rovněž zde zmiňuje, že mu vadilo, jakou zoufalou úroveň života tábor poskytoval a proto vyvíjel velké úsilí na to to zlepšit. Sám o příšerném stavu tábora řekl: *„Měl jsem z existujícího, sice z hlediska stavebního dobře zachovalého, ale zcela zpustošeného a havěti se hemžícího komplexu vytvořit během maximálně krátké doby průchozí tábor pro 10 000 vězňů. V hygienickém ohledu chybělo prakticky všechno.“*⁷⁶

Höss díky svému předchozímu působení v táboře Dachau zjistil, že vězňové vydrží vězení daleko déle, pokud je jim umožněno pracovat. Byl přesvědčen, že práce v táboře jim přináší jakýsi zvláštní druh uklidnění. A právě to ho přimělo umístit nad hlavní bránu do osvětimského tábora nápis: „Arbeit macht frei“ („Práce osvobozuje“). Nápis zhotovil polský politický vězeň a kovář Jan Liwacze.⁷⁷

Teprve až na samém konci života po vynesení rozsudku si připustil skutečnou pravdu o režimu, kterému celá léta sloužil, a pronesl: *„Ve světle svého současného přesvědčení vidím dnes naprosto jasně - a je to pro mě nesmírně tíživé a hořké -, že celá ideologie, celý svět, v němž jsem tak silně a bez váhání věřil, se opíraly o naprosto falešné*

⁷³ HÖSS, s. 11–15.

⁷⁴ REES, s. 19–20.

⁷⁵ HÖSS, s. 164.

⁷⁶ Tamtéž, s. 154.

⁷⁷ REES, s. 114–115.

předpoklady a musely se jednou neodvratně zhroutit.“⁷⁸ Rudolf Höss byl shledán vinným za zločiny proti lidskosti a odsouzen Nejvyšším lidovým tribunálem k trestu smrti oběšením právě v Osvětimi, a to 16. dubna 1947.⁷⁹

3.4. Josef Mengele – anděl smrti

Josef Mengele se narodil 16. března 1911 a už od útlého věku byl velmi ctižádostivý a snažil se vyniknout. Často se Mengele choval k dětem velmi laskavě, uklidňoval je, dával jim sladkosti, některé mu říkali „strýček Mengele“. Avšak když někdo porušil jeho kázeňský řád, docházelo u něj k častým výbuchům vzteku a následným popravám. Jeho rodina ho obdivovala především pro jeho ctižádost stát se vědcem a také proto, jaký byl skvělý lékař, zároveň ho však odsuzovala za hrůzné zločiny, které napáchal. Nenávist vůči němu projevoval především jeho syn Rolf. Mengele silně pohrdal Romy, byla to pro něj méněcenná rasa. Přitom sám vypadal jako Rom. Měl snědou kůži, hnědozelené oči a tmavohnědé vlasy. Josef Mengele, přezdívaný anděl smrti se stal symbolem zvrácené medicíny Třetí říše během vytváření rasistických vědeckých teorií.⁸⁰

Odjakživa se nejvíce zajímal o antropologii. Začal v Mnichově studovat medicínu a navštěvovat přednášky antropologie a paleontologie a časem se spíše zaměřil na kulturní původ a vývoj člověka, než o jeho léčení. V červenci 1938 získal na frankfurtské univerzitě doktorát a začal působit jako praktický lékař. V květnu 1943 byl jmenován do Osvětimi jako *hauptsturmführer* (kapitán).⁸¹

O tom, jaký Mengele skutečně byl, vypovídal i jeden z vězňů: „*Josef Mengele se stal přežívajícím symbolem Hitlerova „konečného řešení“, vtělením jeho obludnosti – chladným, odtazitým a vždy čistě připraveným k vleklým rituálům smrti, d'ábelským selekcím, jichž se mladý lékař jednotek SS tak pravidelně zúčastňoval během jedenadvaceti měsíců svého působení v koncentračním táboře Osvětim. Mengele byl hlavním zásobovatelem plynových komor a jejich krematoria. „Jeho výraz říkal „moc jsem já“, prohlásil jeden z těch, kdo přežili. V té době bylo Mengelemu teprve dvaatřicet let.*“⁸²

Jednalo se pravděpodobně o člověka postiženého psychopatickou poruchou osobnosti, jelikož se u něho často projevovaly prudké změny nálad. Nejspíš to způsobilo

⁷⁸ HÖSS s. 16.

⁷⁹ Tamtéž, s. 23.

⁸⁰ POSNER, Gerald L., WARE, John, *Mengele – anděl smrti: úplný životní příběh*, Praha 2007, s. 19.

⁸¹ Tamtéž, s. 31–36.

⁸² Tamtéž, s. 24.

jeho dřívější působení jako voják na ruské frontě, ale také především skutečnost, že přišel do Osvětimi hned poté, co se stal lékařem. Choval se k dětem laskavě a vlídně jen proto, aby se mohl následně usmrtit. Jen tak „mávnutím ruky“ poslal do plynových komor stovky rodin denně a to bez sebemenších výčitek svědomí.⁸³

Mengelemu se říkalo „kriminal doctor“ (zločinný lékař). Jedná se o nejnebezpečnější typ kriminálního. Byl pověřen prováděním potřebných pokusů za účelem bádání a zkoumání, kdy cílem bylo nahradit slabší a nepotřebné národy, jako byli Češi, Slováci, Poláci a Maďaři, které chtěli zlikvidovat. Dalším způsobem zabíjení, kromě plynu, byla injekce chloroformu do srdce. Po dokončení pitvy museli mrtvolky předat na spálení a k likvidaci. Uchovávali se pouze orgány, které byly z vědeckého hlediska zajímavé, ty si Mengele dále prostudoval. Vše, co se posílalo do Berlína do antropologického ústavu posílali poštou s razítkem „spěšně, materiál vojenského významu“.⁸⁴

Krátce po Mengeleho příjezdu se Osvětim potýkala s epidemií tyfu. Nejspíše vznikl z nedostatečně vyčištěné okolní špinavé vody z okolních bažin. Mengele si získal uznání právě díky svému radikálnímu a bezohlednému řešení vymýcení tyfu, kdy všechny nahnal do plynové komory. Za zásluhy v boji s vážnou epidemií tyfu získal vyznamenání válečným křížem (Kriegsruddienstkreuz).⁸⁵

Mengele se po celou dobu snažil vymyslet způsob, který by vedl ke zdokonalení árijské rasy a vytvoření tzv. super rasy. Šlo o to vytvořit a zachovat nejlepší rysy těla (modré oči, světlé vlasy, silná a zdravá těla). Nesmělo v žádném případě dojít k oslabení árijské rasy. Prováděly se také pokusy se sterilizací. Jejich cílem bylo najít klíč k jednoduchým prostředkům, které by vedly k masové sterilizaci „méně cenné rasy“. Brzy vybudovali v Osvětimi Březince také speciální patologické laboratoře, kde se pitvali oběti. První Mengeleho pokusy byly se změnou očního pigmentu. Dětem vstříkovali do očí různá barviva aby zjistili, zda se pigment změní. Na tyto oční testy vybrali 36 dětí. Výsledkem tohoto pokusu byla bolestivá infekce, která obvykle končila slepotou. Dvojčata, která si Mengele vybral pro své experimenty umístili do baráku č. 14 v Březince, v tzv. Zoo. Tam dostávaly kvalitní stravu, měly pohodlné postele a celkově lepší hygienické a životní podmínky. Dvojčata musela být udržována zdravá a při síle,

⁸³ Tamtéž, s. 72–75.

⁸⁴ Tamtéž, s. 47–48.

⁸⁵ Tamtéž, s. 48–49.

aby se nijak nenarušily výsledky kvůli jejich oslabení. Výjimkou byl tyfus, jímž byla dvojčata úmyslně infikována a poté sledována. Následně je přemístili do nemocnice v táboře, kde se prováděly experimenty na dětech zaživa. Po veškerém vyšetření je převezli do mužské nemocnice do bloku 15 v táboře B2F, kde se uskutečnily skutečně brutální zákroky, a to zcela bez anestetik. Nejdůležitější fází pro Mengeleho byla ta poslední, a sice pitva. K veškerým experimentům potřeboval samozřejmě souhlas Himmlera.⁸⁶

Při selekci oddělovali dvojčata a lidi s trpasličím vzrůstem a následně je posílali vpravo. Poté je čekala řada lékařských vyšetření (odběry krve, punkce míchy atd.), což byly testy prováděné tzv. in vivo (na živých lidech). Dále zde byla dvojčata podrobována tzv. patologicko-anatomickému vyhodnocení (porovnávání zdravých, fungujících a postižených orgánů u dvojčat). Pro tento účel musela být dvojčata zabita současně, jelikož se to dá zjistit pouze pitvou. To vše se dělo v osvětimském pokusném baráku sekce BIU a prováděl to sám Mengele.⁸⁷

Pokusy, které zde Mengele prováděl lze dělit do tří skupin. První skupinou byl výzkum vícečetných sourozenců, druhý se věnoval fyziologickým a patologickým příčinám trpasličího vzrůstu a třetí výzkum se zaměřoval na hledání příčin vzniku a možnosti léčby choroby noma faciei (obličejová snět'), což se především týkalo dětí z cikánského tábora.⁸⁸

Mezi očitě svědky, kteří byli vybráni na Mengeleho pokusy patřili i Eva a Miriam, jednovaječná židovská dvojčata z Rumunska. Do Osvětimi přijely 27.ledna 1945.⁸⁹ Jelikož se Mengele zajímal primárně o dvojčata, vybral si i je a po apelu byla odvedena do laboratoře, kde je prohlídli (měření hlavy, ušní lalůčky, velikost rtů, tvar a barva očí atd.). Lékaři vše zapisovali a následně porovnávali s druhým dvojčetem, aby věděli, v čem jsou stejné a v čem odlišné. Toto byly první dojmy Evy ze setkání s Mengelem: „Byl oblečen v elegantní uniformě důstojníka SS s nablýskanými černými jezdeckými botami. Měl bílé rukavice a držel obušek. Moje první myšlenka byla, jak je ten muž pohledný. Jako nějaká filmová hvězda.“⁹⁰

⁸⁶ Tamtéž, s. 56–62.

⁸⁷ NYISZLI, Miklós, *Byl jsem Mengeleho asistentem*, Praha 2009, s. 47–48.

⁸⁸ Tamtéž, s. 21.

⁸⁹ MOZESOVÁ KOROVÁ, Eva, ROJANYOVÁ BUCCIERIOVÁ, Lisa, *Děti, které přežily Mengeleho: zpověď dvojčat Evy a Miriam*, Praha 2015, s. 10.

⁹⁰ Tamtéž, s. 48–52.

Eva byla jednou z těch, kterou vybrali na pokus doktora Mengeleho. Byla jí píchnuta injekce s nákazou a očekávalo se, že do dvou týdnů zemře. Díky jídlu se však brzy uzdravila. Že její sestra trpěla také, zjistila až později: „*Když jsem nezemřela, jak Mengele očekával, vzali Miriam do laboratoře a píchnli jí velké množství injekcí, ze kterých onemocněla i ona. To vše mělo za následek, že jí zcela zakrněly ledviny – přestaly růst a navždy už měly velikost jako ledviny desetiletého dítěte.*“⁹¹ Jednalo se o Mengeleho experiment, kdy sledoval účinky nemoci na nemocném těle a porovnával výsledky s téměř identickým zdravým tělem.

Dalším důležitým svědkem byl židovský doktor Miklós Nyiszli, kterého deportovali do Osvětimi v roce 1944. Strávil zde 8 měsíců jako vězeň patolog a později také člen osvětimského krematoria. Právě díky jeho odbornosti a znalosti němčiny si ho při selekci vybral Josef Mengele. Měl provádět pitvy obětí jeho experimentů.⁹² Takto popisoval Miklós své počáteční dojmy z táborové nemocnice: „*Komu se v lágru poštěstí dostat se do nemocnice, ten už na tom musí být velice špatně. Jsou to děsivě vyhublé, třicetikilové chodící kostry, pouhé stíny napuchlé od hladu, s popraskanými rty, sužované neutišitelnými průjmy, s vyschlou žlutou kůží. Těla mají pokrytá rozsáhlými flegmonami, odpornými hnisavými abscesy. Takhle vypadá lidský materiál nemocnice v lágru. Těmhle lidem je třeba pomáhat!*“⁹³

Dále zde byly také pokusy se sterilizací žen. To probíhalo tak, že nejprve byly ženě vyšetřeny hmatem pohlavní orgány. Poté si vězeňkyně lehla na stůl a lékař uchopil její přední stranu děložního hrdla kleštěmi a injekční stříkačkou do dělohy vpravil látku s jodipinem. To mělo vyvolat slepení stěn vaječníků, aby vajíčka nesklouzala do dělohy. Pro všechny ženy to bylo velice bolestivé. Později se u nich objevila vysoká horečka a bolesti v břiše. Často měly některé z žen i zánět vaječníku. Pokud se během kontrolního snímkování zjistilo, že látka nenaplnila vejcovody dostatečně, konal se další pokus, což někdy znamenalo až šest pokusů na jednu ženu. Samozřejmě chyběla i potřebná hygiena, nástroje nebyly sterilní a injekční stříkačka byla používána víckrát.⁹⁴

Jeho žena často nacházela Mengeleho velmi sklíčeného. Podle jejího vyprávění považoval Mengele svojí službu za povinnost a proto tedy musí být poslušný. Jeho žena

⁹¹ Tamtéž, 71.

⁹² NYISZLI, s. 17.

⁹³ Tamtéž, s. 19.

⁹⁴ LANG, Hans Joachim, *Die Frauen von Block 10: Medizinische Versuche in Auschwitz, Deutschland* 2018, s. 120–131.

vypověděla, že je deprimovaný kvůli tomu, že je pouze v postavení člověka, který musí plnit rozkazy, a který je nespokojený se svou prací. Avšak Mengeleho spolupracovníci tvrdili, že má pouze strach z toho, že Německo prohrává válku a že jeho dny na svobodě jsou sečteny. Dne 17. ledna Mengele opustil tábor a veškeré záznamy o experimentech si vzal s sebou.⁹⁵

V dubnu 1946 se Mengele dozvěděl o Norimberském procesu, kde byl společně s dalšími nacisty vyslýchán také velitel tábora Rudolf Höss. Byl to právě Höss, který veřejně uvedl jeho jméno ve výslechu o lékařských experimentech.⁹⁶ Dlouhou dobu se skrýval v Izraeli. Jeho osud byl více než tragický, neboť po tolika letech na útěku se nakonec utopil v Atlantském oceánu, když si šel zaplavat a ve vodě dostal mrtvici. Jeho syn Rolf prohlásil, že poté, co se dozvěděl o smrti otce, se mu ulevilo. Odmítal se s ním setkat i přes to, že po tom jeho otec dlouho toužil. A i když to byl stále jeho otec, nemohl mu odpustit hrůzy, které napáchal.⁹⁷

Zjistilo se, že se 35 let skrýval pod falešnými jmény. Svět o jeho smrti nevěděl. Jeho syn nakonec potvrdil, že tato informace byla úmyslně utajena, aby lidé, kteří ho ukrývali, byli tím uchráněni před možným postihem. Proto si mnoho lidí myslelo, že je Mengele stále naživu a někteří dokonce tvrdili, že ho viděli. Jeho ostatky vystavili 21. června 1985 na policejním velitelství v Sao Paulu.⁹⁸

⁹⁵ POSNER, s. 81–82.

⁹⁶ Tamtéž, s. 105–106.

⁹⁷ Tamtéž, s. 350–353.

⁹⁸ Tamtéž, s. 392.

4. Krematoria a plynové komory

Filip Müller, jeden z mála přeživších svědků osvětimské smrtící mašinerie musel provádět otrěsné věci, které mu byly jako členovi Sonderkommanda přikázány. Stal se svědkem toho, jak nacisté nahnali nic netušící lidi do plynových komor, a následně musel odklízet jejich mrtvoly a spalovat je v krematoriích. Svědectví jeho i ostatních přeživších následně přispělo ke spravedlivému odsouzení nacistů páchajících tyto brutality. Zde popisuje svoje první dojmy z příjezdu do Osvětimi: „*Tomuto prokletému kousku země ve východní Evropě vládly SS, které se pokládaly za elitu národa, který dal světu nejen Goetha, Schillera a Mendelssohna, ale také Adolfa Hitlera. Polská Oświęcim, z níž nacisté udělali německý Auschwitz, se stala pozemským infernem, a koho sem osud zavál, toho definitivně opustil Bůh i lidé.*“⁹⁹

Nacisté razili termín „likvidace prací“. Proto také umístili nad vstupní bránu Osvětimi nápis „Arbeit macht frei“ („Práce osvobozuje“). Tento slogan se stal skutečně pravdivým, neboť většina vězňů se často upracovala k smrti. Nacisté často vězně přivítali tzv. uvítací řečí. Toto je řeč prvního vedoucího tábora ochranné vazby SS hauptsturmführera Karla Fritzsche z roku 1940: „*Sem jste nepřišli do sanatoria, ale do německého koncentračního tábora, z něhož existuje jediná cesta ven: komínem krematoria. Komu se to nelíbí, ten může rovnou naběhnout na dráty. Pokud jsou v transportu Židé, pak mají právo žít dva týdny, kněží měsíc, všichni ostatní tři měsíce.*“¹⁰⁰

Aby mohlo vzniknout samotné centrum masového vraždění tak, jak si ho Heinrich Himmler představoval, byly k tomu zapotřebí dva klíčové objekty, a to plynové komory a krematoria. Otázkou tedy zůstávalo, jak rychle a účinně usmrtit statisíce lidí. Masové střelení, které bylo dosud prováděno, už nepřicházelo v úvahu, neboť to mělo velmi negativní vliv na psychiku německých vojáků, kteří to vykonávali. Museli tedy najít jiné řešení, kterým se mělo stát použití plynu. Následně vybudovali v Osvětimi I. v roce 1941 první plynovou komoru. Nacisté již s vražděním plynem zkušenosti měli. Při prvních pokusech používali kysličník uhelnatý neboli výfukový plyn. Ten se používal v plynových vozech, v tzv. S-Wagen, („zvláštní vozy“). Oběti nahnali do vozu a hadicí se dovnitř vpouštěl plyn a oběti se následně udusily. Jednalo se o velmi krutou a bolestivou smrt. Avšak tímto způsobem nemohli zavraždit více lidí najednou, a tak se začalo hovořit o použití Cyklonu B. Tohoto jedovatého plynu bylo v Osvětimi dostatek,

⁹⁹ MÜLLER, Filip, *Sonderbehandlung, neboli zvláštní zacházení*, Praha 2018, s. 10.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 35.

neboť sloužil k vyhubení parazitů. Prostředek dodávali do tábora ve formě krystalků, ze kterých se během spojení se vzduchem o teplotě cca 27 °C začal uvolňovat smrtící plyn, jenž po vdechnutí vedl po několika minutách k udušení. Projevoval se především zrychleným dýcháním, zčervenáním kůže, zvracením a nakonec paralýzou dýchacích svalů. Cyklon B byl v Osvětimi poprvé použit 3. září 1941.¹⁰¹

Taktika SS spočívala v co největším možném utajení a to jak uvnitř tábora, tak před vnějším světem. Mrtvoly proto nacisté dopravovali do krematoria v bloku 11 během dvou nocí mezi 21. hodinou večer a 5. hodinou ranní. Během této doby platila tzv. uzávěra bloků, kdy vězni nesměli vycházet z baráků. I přes tato opatření se informace o zplynování dostaly mezi vězně. Blok 11 nebyl vhodný pro hromadné zplynování také ze stavebních důvodů (těsné místnosti), proto vraždění přesunuli do starého krematoria. To mělo další výhodu, a sice že se mrtvoly nemusely nápadně převážet, ale zplynovaly se a spálily ve stejné budově. Tato budova stála i mimo táborové části pro vězně a ti tak nemohli nic vidět. Před vstupní branou krematoria zasadili květinové záhony, aby vše vypadalo nevinně. Avšak i toho krematorium se později ukázalo jako zcela nevhodné, především kvůli utajení. Často se odtamtud ozýval křik lidí z plynových komor, který doléhal až do sousedních dílen a kanceláří, kde rovněž pracovali vězni. Nacisté se snažili křik přehlušit motory aut a motorek, což se ukázalo jako velmi nepraktické řešení.¹⁰²

Právě příslušníci SS se stali strůjci plánu masového vraždění pomocí Cyklonu B. Byli to právě oni, kdo nahnal lidi do plynové komory, a následně vhazovali krystalky smrtícího plynu a celý proces zplynování sledovali.¹⁰³ „*Němci vraždili, ale odpornou a špinavou prací při úplné likvidaci obětí masového vraždění museli od začátku vykonávat věžňové. Jako otroci byli nuceni přispívat svou prací k tomu, aby proces vyhlazování probíhal hladce, rychle a účinně.*“¹⁰⁴ Němci dbali na to, aby si i přes to všechno zachovali tzv. „ideál slušnosti“, a proto veškerou práci museli dělat věžňové. Zároveň z toho také chtěli co nejvíce vytěžit, především získat maximum z židovského obyvatelstva. To spočívalo ve vytrhávání zubů, stříhání vlasů a ve shromažďování jejich majetku. Chtěli zužitkovat vše, co se dalo.¹⁰⁵

¹⁰¹ FRIEDLER, Eric, SIEBERTOVÁ, Barbara, KILIAN, Andreas, *Svědkové z továrny na smrt*, Praha 2007, s. 21–22.

¹⁰² Tamtéž, s. 26.

¹⁰³ Tamtéž, s. 33.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

Tento dokonalý vyhlazovací postup byl dokončen v druhém klíčovém objektu vyhlazovací mašinerie, a sice v krematoriích, konkrétně ve spalovnách. Když se vešlo z plynové komory do spalovny, nacházely se zde dvě pece po levé straně a čtyři po pravé straně. Uprostřed místnosti se nacházely koleje asi 15 metrů dlouhé. Od kolejí vedlo 6 příčných kolejí, dlouhých asi 4 metry, přímo k pecím. Na dlouhé koleji stála točna, kterou bylo možno pohybovat sem a tam a na ní pak navazovaly litinové vozíky asi metr vysoké. Zde byla umístěna pryčna, která měla užší otvor než pece, a tak snadno zajela přímo do hrdla pece. Před jednotlivá dvířka pecí mohlo být umístěno až pět mrtvol.¹⁰⁶

Takto popisuje postup spalování jeden ze členů Sonderkomanda: *„Dva vězni zvláštního komanda položili vždy dvě mrtvoly na namočená kovová nosítka – takzvané umrlčí lože – tak, aby vždy hlava jednoho těla ležela u nohou druhého. Byla otevřena dvířka pece. Dva další vězni dali kovová nosítka na kolečka, jež byla připevněna před otvory muflí. Pátý vězeň zvláštního komanda nyní uchopil zadní rukojeti umrlčího lože a silou je zastrčil do mufle pece. Aby tělo sklouzla z nosítek, asistoval mu další vězeň s kovovými vidlemi. Vidlemi přidržel tělo v peci, zatímco „zasouvač“ vytáhl nosítka zpod mrtvoly z pece. Aby rozehřátá kovová nosítka zase vychladla a k horkému kovu se nepřilepila další „várka“ těl, polil vězeň, který předtím přidržel mrtvolu vidlemi, po prvním „zasunutí“ umrlčí lože mýdlovým louhem. Potom byla zase otevřena dvířka pece a další těla byla stejným způsobem zasunuta do mufle.“¹⁰⁷ Po tomto procesu museli každou pec po 15 minutách otevřít a strčit vidlemi do hořících mrtvol, aby se proces urychlil. Po čtvrt hodině byla těla spálena na popel, který roštem padal do popelníku. Po několika kremacích popelník vysypali na dvůr krematoria. Výsledek procesu spalování zapisovali do poznámkového bloku a odevzdali veliteli komanda, který to zkontroloval a následně předal příslušníkovi SS.¹⁰⁸*

Velení tábora přísně dbalo na to, aby se všechny stopy po vraždění důkladně zlikvidovaly, proto se popel následně sypal do rybníků a do řek. Aby vše probíhalo hladce, vybudovali u krematorií pěchovadla, která udusávala popel na jemný prášek.¹⁰⁹

¹⁰⁶ MÜLLER, s. 22.

¹⁰⁷ FRIEDLER, s. 148–149.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ MÜLLER, s. 156.

4.1. Sonderkommando a plynové komory

V Osvětimi byly vybudovány celkem čtyři plynové komory. Zpočátku se však nejvíce využívaly baráky, které dříve sloužily jako selská stavení. Jednalo se o Bunkr I. a Bunkr II. Bunkr I., přezdívaný též jako „červený domeček“, který byl postaven z červených, neomítnutých cihel měl sloužit jako provizorní plynová komora, která byla vybudovaná v Březince. U tohoto domu stála také stodola, kde se skladovaly ustřižené vlasy a zlaté zuby obětí po zplynování. Na dveřích stodoly stál nápis „k desinfekci“, který měl odvést pozornost vězňů od případných podezření. Bunkr I. byl oficiálně uveden do provozu 20. března 1941.¹¹⁰

Později nechali postavit také Bunkr II., známý pod názvem „bílý domeček“, jelikož byl omítnutý bíle. Sloužil jako tzv. koupelna pro „speciální péči“. Tak nazývali nacisté proces zplynování obětí, kdy oběti vysvlékli a ujistili je, že jdou pouze na jakousi desinfekční proceduru, kterou musí navštívit všichni před prací v táboře. Poté oběti v komoře uzamknuli a jeden z nacistů vyšplhal na střechem a úzkým otvorem přes síto vysypal do místnosti granulovaný kyanovodík Cyklon B. Oběti uhynuly po pár minutách. V bunkru se nacházely čtyři místnosti sloužící jako plynové komory, které měli na první pohled vypadat jako neškodné sprchy. Tento objekt mohl pojmout až 1200 osob denně a byl mnohem větší než Bunkr I.¹¹¹

U obou domů vystavěli dřevěné baráky, kde se měly svlékat oběti. Existovala zde i tzv. Judenrampe, vykládací rampa určená speciálně pro Židy a stála poblíž nákladového nádraží Osvětimi. Začala probíhat „počáteční selekce“ s cílem oddělit Židy, kteří mohli být dočasně využiti na práci v táboře od Židů, které poslali na smrt do plynových komor. Po zplynování v těchto bunkrech se těla pohřbívala v obrovských masových hrobech. Později se těla z důvodu zamezení epidemie začala pálit v pecích. Oděvy a majetek obětí se posílaly do Kanady, kde se třídily a posílaly do Německa.¹¹²

Po zahájení konečného řešení židovské otázky na jaře 1942 v Březince si nacisté uvědomovali, že je potřeba vytvořit skupinu Židů, složenou převážně z mladých, která by měla za úkol spalovat zplynované oběti. Tato skupina mužů byla přinucena vytahovat z plynových komor čerstvě zabitá těla, dopravit je ke kremaci nebo k jámám a následně umýt a vyčistit komory a nachystat je pro příští „zvláštní zacházení“ (Sonderbehandlung).

¹¹⁰ BAXTER, s. 32–34.

¹¹¹ Tamtéž, s. 38–39.

¹¹² SHLOMO, Venezia, *V pekle plynových komor*, Praha 2010, s. 183–184.

Zpočátku to byla skupina sedmdesáti osob rozdělená na část, která pracovala s mrtvolami (Sonderkommando) a na část vykopávající jámy (Begrabungskommando). Od září 1942 byly obě skupiny sloučeny na jednotné Sonderkommando.¹¹³

Barák Sonderkommanda nacisté izolovali od ostatních ostatními dráty. Od konce léta 1942 čítalo Sonderkommando celkem 400 osob. V září 1942 na Himmlerův rozkaz otevřeli pohřební jámy a mrtvoly spálili. Po tomto masakru, kdy spálili přes 107 000 těl, celé Sonderkommando následně zlikvidovali v plynové komoře Osvětimi I. Nové komando vytvořili 9. prosince 1942. V polovině července 1943 přemístili Sonderkommando do bloku 13 a opět oddělili zdí s ostatními dráty. V tomto baráku, který byl 40,7 metru dlouhý, 9,5 metru široký a 2,6 metru vysoký se muselo tísnit 400 mužů. Jednalo se původně o koňské stáje. Nacházely se zde 2,8 metru dlouhé, 1,85 metru široké a 2 metry vysoké třípatrové dřevěné pryčny, kde na každém patře spalo pět vězňů. K vytápění sice sloužily dva zděné kouřovody, avšak v zimě bylo vlastnictví deky klíčové pro přežití, neboť stěny žádnou ochranu před mrazem neposkytovaly. I přesto měli členové zvláštního komanda oproti ostatním vězňům „luxusní ubytování“, jelikož v ostatních barácích ubytovali zpravidla až 800 lidí. Po spuštění čtyř nových velkokapacitních zařízení rozdělili skupinu 400 osob na denní a noční směnu, a každá skupina pracovala v jednom z krematorií. Každé skupině velel jeden kápo, určený též z židovských řad. Vytvořili mimořádnou skupinu, a to Abbruchkommando, jejíž členové měli zplanýrovat spalovací jámy a rozmontovat Bunkr I.¹¹⁴ Poté, co se v druhé polovině února 1944 pokusilo pět členů komanda o útěk a s ohledem na zpomalení transportů, se počet členů snížil na polovinu a zbytek zavraždili.¹¹⁵

Členové komanda byli jak polští, tak řečtí a maďarští Židé. Poté, co v září 1944 zlikvidovali poslední skupinu Židů z anektovaných území (z lodžského ghetta), zahájili nacisté snižování stavu Sonderkommanda a 200 mužů nechali zplynovat. Sonderkommando bylo izolováno od ostatních částí tábora a jejich barák byl stranou od ostatních baráků a vězňů. V Sonderkommandu pracovali pouze Židé a většinou se mezi sebou ani neznali. Jelikož každý mluvil jiným jazykem, dorozumívali se prostou frází „Du!“. Jejich každodenní rutina začínala v 5 hodin ráno, kdy je probudili. V 6 hodin se konal apel a následně šli do umývárny. Poté se seřadili k práci a vyrazili. V čele šel vždy

¹¹³ Tamtéž, s. 190.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 191–192.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 193.

vrchní kápo, za ním ostatní káповé, a nakonec prostí vězni.¹¹⁶ Úkolem kápů, kteří byli určeni k dozoru nad vězni, bylo předávat pracovní rozkazy od vedení tábora a dohlížet na jejich plnění. Slovo „kápo“ mezi nacisty znamenalo označení pro kamarádskou policii, které SS propůjčilo moc nad ostatními vězni. Mnozí káповé svoji moc nad ostatními vězni často zneužívali. Byli však poháněni strachem a obavou z toho, že pokud budou mírní a nebudou dokazovat brutalitu, ztratí svoje propůjčená privilegia.¹¹⁷

Členové Sonderkommanda se díky své práci dostávali ke spoustě oblečení a mohli si tak vyměnit špinavé oblečení za novější. Měli i větší nároky na jídlo než ostatní vězňové. Pro polévku chodili zástupci jednotlivých komand vždy v jinou denní dobu než ostatní vězni. Dělo se tak především proto, aby se zamezilo kontaktům mezi nimi a vězni. Ostatní vězni jim záviděli příjmy potravin navíc a někteří je vinili i za to, co se děje v krematoriích.¹¹⁸ K tomuto nespravedlivému obvinění se vyjádřil i přeživší člen Sonderkommanda Shlomo Venezia: *„Ale to je naprostý omyl, zabíjeli jenom Němci. My tam byli z donucení, zatímco kolaborantem se člověk vesměs stává dobrovolně. Je důležité napsat, že jsme neměli na výběr. Kdo se vzpíral, dostal okamžitě kulku do týla. Pro Němce to nebyla žádná věda. Deset jich zabili, a přišlo padesát dalších. Pro nás bylo důležité přežít, mít co jíst... Nebylo žádné východisko. Pro nikoho. A navíc – naše mozky už nedokázaly uvažovat a myslet na to, co se děje... Stali se z nás roboti.“*¹¹⁹

Avšak trpělivost a ochota Sonderkommanda snášet věčná muka netrvala věčně a dne 7. října 1944 proběhla známá vzpoura Sonderkommanda, kdy bylo vyřazeno z provozu Krematorium IV. Tato vzpoura skončila likvidací téměř všech členů. Během dvou dnů bylo zabito 452 členů a naživu zůstali pouze členové komanda z Krematoria III., jejichž účast na vzpouře zarazil kápo. Tři dny poté zbývalo pouze 154 mužů z Krematoria III. a 44 mužů z Krematoria V. Zbytek byl přesunut do bloku 13. Do Březinky přestávali přijíždět transporty, a proto se začalo s demontáží krematorií a s posledními kremacemi. Při celkové evakuaci tábora 18. ledna 1945 se většině členům zbývajících komand podařilo se připojit k pochodu vězňů, kteří měli být přesunuti do zbývajících táborů v Říši. Tímto si zachránili život.¹²⁰

¹¹⁶ Tamtéž, s. 107.

¹¹⁷ FRIEDLER, s. 38.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 113.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ SHLOMO, s. 194–195.

Pocity a dojmy ze své práce v Sonderkommandu sepsal ve svých pamětech Shlomo Venezia: „*Všechno je v pořádku, a zničehonic propadnu zoufalství. Jakmile se trošku zaraduju, hned se ve mně něco zablokuje. Je to svým způsobem vnitřní vada, já tomu říkám „choroba přeživších“.* Není to jako tyfus, tuberkulóza nebo jiné nemoci, které člověk někde chytí. Je to choroba, která nás vyžírá zevnitř a ničí veškerý pocit radosti. Vleču si ji s sebou od dob, kdy jsem trpěl v táboře. Nedopřává mi ani na chvíli radosti nebo bezstarostnosti, je to hnusná nálada, která mi bez ustání vymílá síly.“¹²¹

Na otázku, co v něm tato otřesná zkušenost zanechala, nebo co mu vlastně vzala, odpověděl Shlomo Venezia následovně: „*Život. Pak už jsem nikdy nežil normálně. Nikdy jsem se nemohl tvářit, že je všechno v pořádku, a jít si jako ostatní bezstarostně zatancovat, za zábavou... Všechno mě vrací zpátky do tábora. Cokoliv dělám, cokoliv vidím, v mysli jsem pořád na tom samém místě. Jako by mi ta „práce“, kterou jsem tam musel dělat, nikdy nevyšla z hlavy celá... Z krematoria člověk nikdy nevyjde celý.“¹²² Ti, co ze zvláštního komanda přežili, našli nový život v USA nebo v Izraeli a o svých zážitcích s nikým nemluví. Měli strach, že by to emočně nezvládli a styděli se za to, co prováděli. I přes to všechno někteří z nich zvládli založit rodinu a najít si práci, přesto většina z nich trpí nočními můrami a nespavostí.¹²³*

Po osvobození tábora přežilo celkem 110 členů Sonderkommanda z Osvětimi. Z toho byla většina z nich osvobozena v Mauthausenu a zhruba 9 z nich uteklo během pochodu smrti. Jednalo se většinou o mladé muže do 27 let. Mnozí z nich se museli po osvobození podrobit zvláštní léčbě, která spočívala v tom, že se učili přijímat potravu ve větších dávkách, jelikož to jejich tělo neumělo. Díky těmto lidem se dostalo na veřejnost vše, co se ve vyhlazovacích zařízeních dělo a jak smrtící mašinerie fungovala. Jedním z těchto přeživších byl také Morris Kesselman, který popsal to, jak se po osvobození cítil: „*Důvodem toho, že jsem zprvu pociťoval tolik nenávisti, bylo, co mi v nitru způsobili. Ale mou osobní zkušeností také je, že jsem se cítil velmi silný. Vyšel jsem z toho živý, přežil jsem. Hitlerovi se nepodařilo mě zahubit. Byl jsem hodně sebevědomý a bylo mi jasné, že mám nový život, z něhož jsem chtěl něco udělat. Ale nebyl jsem pochopitelně stejný, jako když jsem přišel do tábora. Pocházím z velmi ortodoxní, zbožné rodiny. Ale kvůli tomu, co nám Němci udělali, jsem už věřit nedokázal. Nosil jsem v tu dobu pásek německého*

¹²¹ Tamtéž, s. 165.

¹²² Tamtéž, s. 167.

¹²³ Tamtéž.

wehrmachtu, na jehož přezce stálo: „Bůh s námi!“ Tu větu jsem vyškrábal. Měl jsem pocit: jestli byl Bůh s Němci, tak kde potom byl náš Bůh!“¹²⁴

4.2. Vraždicí proces

Tento proces většinou zahajovala selekce. Při ní se určilo, kdo zůstane naživu a bude pracovat v táboře, a koho odsoudí k smrti v plynové komoře. Během příjezdu nového transportu posílali lidi hlavní branou Krematoria přímo k suterénnímu schodišti, které vedlo do svlékárny. Po selekci na rampě šli jako první na řadu ženy a děti, pak starci a nakonec muži. Ve svlékárně, kde si odkládali věci, se nacházeli i číslované věšáky, čímž klamali nacisté oběti. Tvrdili jim, že jdou pouze do sprchy a mají si pamatovat číslo, aby pak snáze našli své věci. Později jim nařídili svazovat tkaničky u bot do páru, aby se tak usnadnila práce v Kanadě. Aby odsouzení lidé byli klidnější a postupovali rychleji, řekli jim, že po umytí a desinfekci dostanou jídlo. Plynové komory zamaskovali jako sprchy, takže oběti netušily, kam skutečně jdou. První šli do plynových komor ženy a děti, nakonec muži.¹²⁵

Židé, které vybrali pro práci v táboře po příjezdu oddělili a následně poslali do sauny, kde prošli desinfekcí a umytím. Čekalo je zde i celkové oholení. Následně je zaregistrovali a vytetovali jim čísla. Některé z nich propůjčovali k práci ve vedlejším táboře Osvětim III. Monowitz, konkrétně pracovali ve firmě IG Farben, kde se vyráběl syntetický kaučuk. Kvůli nedostatku jídla a špatnému zacházení s vězni byly podmínky pro život zde katastrofální.¹²⁶

Vzhledem k narůstajícímu počtu mrtvých v táboře se velitel tábora Rudolf Höss rozhodl na rozkaz Heinricha Himmlera pro mnohem efektivnější způsob zabíjení, než bylo pověšení, zastřelení či vyhladovění. A proto si do tábora pozval Adolfa Eichmanna, který byl nejen specialista na židovskou komunitu, ale zkoumal také novou metodu vraždění. Díky nové metodě byly nacisti schopni usmrtit větší počet vězňů než doposud. A tak Höss navrhl použít tzv. kyanovodík, později známý jako Cyklon B. Na tento nový druh pokusu byli vybráni ruští váleční zajatci. Uzavřeli je ve sklepě bloku 11, následně dva členové Sonderkommanda vylezli na střechu komory a nadzvedli těžkou cementovou záklopku a jeden z nacistů dovnitř nasypal Cyklon B. Plynové masky Němci nenosili, protože to bylo zbytečné, jelikož se jednalo o rychlou akci. Po 10 až 12 minutách byli

¹²⁴ FRIEDLER, s. 254.

¹²⁵ SHLOMO, s. 76.

¹²⁶ Tamtéž, s. 184.

všichni uvnitř komory mrtví. Aby se do komory vešlo co nejvíce lidí, museli se na sebe tlačit, a proto také spousta lidí zemřelo ještě před zplynováním na nedostatek kyslíku. Nacisté se často bavili tím, že v místnosti schválně rozsvěceli a zhasínali světlo, což lidi pochopitelně děsilo.¹²⁷

A tak se uskutečnila první hromadná poprava, kde byl poprvé použit Cyklon B. Ale jak se později ukázalo, sklepní prostory nebyly vhodné místo pro plynové komory. I když se většina vězňů otrávil téměř okamžitě, někteří smrtící plyn přežili, což bylo pro nacisty nepřijatelné. A tak jako další místo pro zplynování vybrali Krematorium. Krematorium splňovalo veškeré podmínky, a tak nic nebránilo tomu, aby započal druhý pokus s plynem. Pokus byl uskutečněn 16. září 1941, kdy bylo úspěšně usmrceno plynem přes 900 ruských vojáků. V důsledku těchto událostí se ukázal daný způsob vraždění pro nacisty nejpříjemnější. Nemuseli se svým obětem dívat při zabíjení do očí, a tudíž ani nenesli žádné známky psychických problémů, mohli je bez starostí nahnat do plynové komory pod záminkou desinfekce, a tam je zplynovat.¹²⁸

Po zplynování jeden z nacistů nakoukl škvírou ve dveřích, zda jsou všichni uvnitř mrtví. Pak otevřel dveře a zapnul větrání. Po 20 minutách odvětrávání Sonderkommando vytáhlo mrtvolky ven z plynové komory. Celou místností se táhl příšerný zápach plynu a lidských výkalů, a tak se musela podlaha po každém zplynování vyčistit a zdi přebílit vápnem. Aby se zabránilo tomu, že by byly vstupní dveře plynové komory otevřeny dříve než po úklidu, dali nacisté na dveře nápis „Vysoké napětí, životu nebezpečné“. Mrtvolky se zpočátku vytahovaly rukama, což však bylo nepraktické, protože se ruce ihned zašpinily. Nejjednodušší způsob bylo brát mrtvolky holí pod bradou.¹²⁹ Po zplynování se mrtvolám ostříhaly vlasy, vytrhaly zlaté zuby a pak se odnesly na plošinu nákladního výtahu, který je odvezl do přízemí ke kremačním pecím. Tento proces dělali dva muži.¹³⁰

Po následné kremaci bylo nutné zlikvidovat také popel a to kvůli zahlazení stop. Kostí, které neshořely se vytahovaly a drtily a poté se smíchaly s popelem. To vše probíhalo za budovou Krematoria. Když byl popel rozdrčený, odvezl se pryč a nákladní

¹²⁷ Tamtéž, s. 77.

¹²⁸ BAXTER, s. 21–23.

¹²⁹ SHLOMO, s. 74.

¹³⁰ Tamtéž, s. 79–80.

auto ho sypalo do řeky. Celý proces plynování a pálení byl nepřetržitý a nesměl se zastavit. Byla to dokonalá vyhlazovací mašinérie.¹³¹

Takto popisuje své zážitky z plynové komory Shlomo Venezia: „Až doted' jsem to nikomu nevyprávěl. Je to tak tíživé a smutné, že mluvit o tom, co jsem viděl v plynové komoře, mi dělá potíže. Byli tam lidé, u kterých organismus vyvinul takové úsilí, že jim vyhrězly oči z důlků. Jiní odevšad krváceli, anebo měli všude výkaly, vlastní i cizí. Strach a plyn způsobovaly, že oběti často vypouštěly všechno, co měly v sobě. Některá těla byla celá červená, jiná strašně bledá, každý reagoval jinak. Ale všichni při umírání trpěli. Lidi si často myslí, že tam ten plyn prostě nahnali a všichni jen tak pomřeli. Ale jakou smrtí!... Nacházeli jsme těla navzájem propletená, každý se zoufale snažil získat trochu vzduchu. Plyn nasycený na zem vylučoval kyselinu odspoda, takže se všichni snažili dostat ke vzduchu, i když kvůli tomu museli lézt jeden po druhém, dokud nezemřel i ten poslední. Podle mě – i když jistý si tím být nemůžu – umírala spousta lidí ještě před tím, než tam ten plyn vůbec nasypali. Byli na sebe natlačeni tak těsně, že ti nejmenší, ti nejslabší, se museli zákonitě udusit. V určité chvíli – pod tímhle tlakem, v téhle úzkosti – se z člověka stává sobec a usiluje jenom o jedno: zachránit se. Právě takhle plyn působil. Obraz, který jsme vidávali po otevření dveří, byl hrůzostrašný, člověk si ani nedovede představit, jak to tam vypadalo. První dny jsem se skoro ani nemohl dotknout toho kousku chleba, který jsme dostávali, i když mě mučil hlad. Pach vám ulpíval na ruku, připadal jsem si tou smrtí celý pošpiněný. Postupně si člověk musel zvyknout úplně na všechno. Stala se z toho jakoby rutina, na kterou se nesmělo myslet.“¹³²

4.3. Pece a krematoria

Vzhledem k tomu, že do tábora začalo přijíždět stále více vězňů z celé západní Evropy a kapacita obou bunkrů už nestačila, rozhodlo se o stavbě dalších čtyř krematorií. Mělo to být celé propojené, jak usmrcování v plynových komorách, tak krematoria a likvidace těl. Krematoria II., III., IV., a V. byla uvedena do provozu mezi 14. březnem a 25. červnem 1943. Tyto budovy se staly symbolem největší vraždící mašinérie v dějinách lidstva.¹³³

V celém komplexu Osvětimi se nacházelo celkem pět Krematorií. Byly to Krematorium I., které se nacházelo v hlavním kmenovém táboře a fungovalo již od září 1940. Dále zde bylo Krematorium IV. umístěné vedle Bunkru I., Krematorium V. v

¹³¹ Tamtéž, s. 80–81.

¹³² SHLOMO, s. 75.

¹³³ Tamtéž s. 185.

blízkosti Bunkru II. a Krematorium II., které bylo prvním Krematoriem v Březince. Rovněž zde stálo Krematorium III., kde bylo od 25. června 1943 do 27. listopadu 1944 spáleno zhruba 350 000 těl. Každé z těchto krematorií mělo pojmout denně přes 570 těl. Krematorium IV. a V. sloužily také jako vraždící objekty. Každé mělo plynovou komoru, márnici a pec. Původně měla přímo ke Krematoriím II. a III. vést železniční trať, avšak kvůli nedostatku materiálů na výstavbu se tento plán neuskutečnil. Většinu krematorií zvládli vězni postavit sami, ale na některé nezbytné stavební plány byli pozváni i inženýři, např. z firmy Huta z Katowic a mnozí další. Jednalo se konkrétně o stavby Krematoria II. a IV. Avšak u Krematoria IV. nebyly dostatečně zkontrolované pece, a tak v důsledku nadměrného používání všechny pece popraskaly. Krematoriím III. a IV. se říkalo „lesní krematoria“, neboť okolo nich rostly stromy a byl zde řídké zalesněný terén. Aby vyhlazovací proces probíhal hladce, využívala se krematoria střídavě.¹³⁴

Krematoria II. a III. postavili na konci táborových sektorů BI a BII. Dvůr krematorií byl obehnan ostnatým drátem a v roce 1944 se přistavěla hradba z dřevěných kůlů, která měla objekty skrýt. Komíny měly 20 metrů. Budovy se skládaly ze dvou podlaží, ze suterénu a přízemí. V podkrovních prostorách ubytovali členy Sonderkommanda. V suterénu se nacházela svlékárna, u vchodu dlouhá 50 metrů a plynová komora. Tato komora mohla najednou pojmout přes 1500 osob. Nacházely se zde pancéřové dveře se skleněným okénkem a mříží a čtyři stropní průduchy uzavřené cementovou záklopkou, kudy se zaváděl plyn. Svlékárnu a plynovou komoru oddělovalo atrium, kde byly obětem stříhány vlasy a vytahovány zlaté zuby a protézy. Dole v přízemí se nacházela hala dlouhá 30 metrů, kde stálo celkem pět pecí a každá pec byla vybavena třemi spalovacími komorami (muflemi). Další místnosti v přízemí sloužily jako márnice nebo jako služební místnost pro Sonderkommando a strážce.¹³⁵

Krematoria IV. a V. se nacházely na severním konci sektoru BII a byly o dost menší než Krematoria II. a III., i jejich pece měly nižší kapacitu, proto se mrtvoly házely do jam u Krematorií. Opět byly zrcadlově naproti sobě. Rozdíl zde byl v tom, že plynové komory byly dole v přízemí společně s kremačními pecemi. Každá budova měla čtyři plynové komory a dva komíny, oba měřily 17 metrů. Do plynových komor se dohromady vešlo 1200 osob. Místnost mezi pecemi a plynovými komorami sloužila jako svlékárna nebo jako překladiště pro uchování mrtvol vytažených z plynové komory. Po zprovoznění

¹³⁴ BAXTER, s. 64–70.

¹³⁵ Tamtéž, s. 186–187.

těchto zařízení museli nacisté vyřadit z provozu Bunkr II. a demontovat Bunkr I. Avšak během tzv. maďarské akce, kdy od poloviny května do poloviny července 1944 nechali deportovat do Březinky velkou část maďarské židovské komunity (až 400 000 osob), musel být Bunkr II. opět zprovozněn. Disponoval pouze dvěma plynovými komorami, a neměl svlékárny. Ve dvoře Krematoria V. bylo nedaleko tří plynových komor vykopáno pět spalovacích jam, jelikož kremační pece nestíhaly takový nápor. Akci vedl hauptscharführer Otta Moll, kterému se přezdívalo „řezník lidí“. Nařídil Krematorium IV. a V. zamaskovat vysokými stěnami z proutí a klacků, aby nikdo nevěděl, co se zde odehrává. Kopalo se jak ve dne, tak v noci, a to téměř neustále. Vyhlobeny byly nakonec dvě jámy přes 40 metrů dlouhé, 8 metrů široké a 2 metry hluboké. Byl zde vyrytý kanál, který měl odvádět tuk z těl hořících v jámě do dvou záchytných jímek, jenž měly být vyhloubeny na konci kanálu po obou stranách.¹³⁶

¹³⁶ MÜLLER, s. 148–153.

5. Osvobození tábora

Aby mohli nacisté vražedný proces urychlit, byla nutná oprava a modernizace krematorií. Do Krematoria II. a III. nainstalovali výťah, který spojoval plynovou komoru a spalovnu. Mezi sektory BI. a BII. vybudovali novou železniční rampu vedoucí přímo do centra Březinky. Vzhledem k tomu, že v létě 1944 transportů přibývalo, museli otevřít i nové bloky v sektoru BII. a zčásti ubytovali vězně i v sektoru BIII., který byl dosud neobydlený a sloužil pouze jako skladiště. Genocida Židů trvala až do listopadu 1944.¹³⁷

Jakmile se ale nacisté dozvěděli, že Rudá armáda zahájila ofenzívu a obklíčila německá vojska u Krakova, začali s okamžitou likvidací tábora. Museli zahladit veškeré stopy jak o existenci tábora, tak o hrůzách, které zde byly napáchány. Sonderkommando dostalo za úkol zničit důkazy o spalování, a proto byly všechny spalovací jámy zasypány. Krematorium I. se přestavělo na protiletectký kryt, došlo k odstranění komínů a otvorů, jimiž se vhazoval Cyklon B a stejně tak se zničily pece ve zbylých krematoriích.¹³⁸ Následně bylo dne 3. listopadu 1944 plynování zcela zastaveno. Roku 1944 členové Sonderkommanda pečlivě rozebrali veškeré díly krematorií a později se k nim přidalo ještě 50 vězeňkyň, které otvíraly zbylé jámy s popelem a znovu ho prosívaly, větší kosti drtily a poté je opět zasypávaly a popel sypaly do řeky. Avšak vězni občas nechávali úmyslně na některých místech v jámách zbytky kostí, které měly později sloužit jako důkazní materiál pro Spojence. A opravdu se v „zóně smrti“ po osvobození našly lidské ostatky. Nacisté přinesli do Krematoria I., II. a III. dynamit a vyhodili zbytek tábora do vzduchu. V noci z 25. na 26. ledna 1945 stejným způsobem zničili také Krematorium IV., což bylo poslední vyhlazovací zařízení. Po likvidaci těchto nejdůležitějších zařízení opustila většina nacistů tábor. Zůstalo zde jen 6 baráků, včetně Kanady. Sklady kmenového tábora zůstaly neporušené. Ve skladech a ve vagónech, které byly naloženy a připraveny k odjezdu, našla komise Rudé armády celkem 368 820 pánských obleků, 836 255 dámských plášťů a šatů, 5 525 dámských bot, 13 964 koberců a dále také dětské oblečení, zubní protézy a okolo 7 tun lidských vlasů.¹³⁹

Členové Sonderkommanda byli sice stále potřební kvůli likvidaci zbylých vězňů, avšak nacisté zredukovali jejich počty. Naživu měli zůstat pouze nejsilnější. Nacisté pálili v krematoriích spolu s těly zavražděných také důležité dokumenty (např. úmrtní listy,

¹³⁷ HES, Milan, *A brány se otevřely...: osvobození 1945: Dachau – Osvětim – Terezín*, Praha 2015, s. 45–46.

¹³⁸ ELBL, s. 101.

¹³⁹ FRIEDLER, s. 245–247.

kartotéky atd.), které by Spojencům mohly sloužit jako důkaz masového vraždění. Dále nacisté zlikvidovali důkazy o vraždách a začali také vyklízet baráky. Po osvobození zde našla Rudá armáda ještě pozůstatky ze staveb krematorií, jelikož to nestihli nacisté včas převézt.¹⁴⁰

Příslušníci SS chtěli před příchodem Rudé armády přesunout především zbývající vězně. Od června do října 1944 poslali do Německa z Osvětimi 70000 vězňů. Později začali realizovat také plány na tzv. pochody smrti.¹⁴¹

Pochody smrti začaly z 18. na 19. ledna 1945. Mnozí vězni pochody označovali za to nejhorší, co v životě zažili. Byli oblečení pouze ve slabých vězeňských košilích, které je před krutou zimou a mrazem nijak neuchránily.¹⁴² Vězni šli v lednových dnech při teplotě -20°C. Za kolonami vězňů byla skupina SS, které se říkalo „strážní a střelecká služba“, a zabila každého, kdo zůstal pozadu. Ubitá těla nechali ležet v příkopech u silnice. Po několika dnech pochodu naložili vězně do vagónů a odvezli je do tábora Mauthausen. Ten byl tehdy kvůli vysokému náporu vězňů zcela přeplněný. Dne 5. května 1945 dorazili do Mauthausenu americké jednotky, avšak velké množství vězňů bylo již mrtvých. Další vězně rozmístili do pobočných táborů Osvětimi, jako byly Ebersee a Melk a zde trpěli hladem ještě více, než v Osvětimi.¹⁴³

Další z pochodů smrti se konal v lednu 1945, trval tři dny a směřoval do Vladislavi v Polsku. Většina vězňů musela spát pod širým nebem v silných mrazech. Dne 21. ledna 1945 je naložili ve Vladislavi do železničních vagónů, přičemž v každém z nich se těsnilo až 120 vězňů. Avšak nacisté je pečlivě kontrolovali a každého, kdo se pokusil o útěk, zastřelili. Převoz vězňů byl pro nacisty čím dál tím více obtížnější, jelikož spojenecká vojska ničila jejich železniční tratě. Dne 23. ledna 1945 dorazil poslední transport z Osvětimi do Ostravy - Přívozu.¹⁴⁴

Do poloviny ledna 1945 evakovali nacisté přes 65 000 vězňů do pobočných táborů, jako byl Gross Rosen, Ravensbrück, Mauthausen nebo do továren v Říši. Baráky v sektoru BIII Mexiko byly rozmontovány a díly poslány do tábora Gross Rosen.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 233–237.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 232.

¹⁴² REES, Laurence, *Auschwitz – Geschichte eines Verbrechen*, Deutschland 2007, s. 352–354.

¹⁴³ FRIEDLER, s. 247–252.

¹⁴⁴ KRAUS, s. 405.

¹⁴⁵ HES, s. 47–48.

Dne 27. ledna 1945 dorazila Rudá armáda do Osvětimi. I přes veškeré přípravy na evakuaci a postupné demontování tábora, byl rok 1944 obdobím, kdy nacisté zavraždili v plynových komorách více obětí, než v předchozích dvou letech dohromady. Osvětimský táborový komplex osvobodili vojáci 60. armády 1. ukrajinského frontu v sobotu 27. ledna okolo 15. hodiny odpolední.¹⁴⁶ Když vstoupili ruští vojáci na půdu Osvětim, spatřili zde opravdové hrůzy. Hromada vyhublých a mrtvých těl vojáci nalézali všude po prostorách tábora. Zachránili celkem 5 800 zesláblých a podvyživených vězňů.¹⁴⁷ Fyzicky schopní opouštěli tábor, jiní zůstávali na místě i několik měsíců, a to pod dohledem lékařů ze dvou sovětských polních nemocnic, Polského červeného kříže a dobrovolníků. Avšak i přes okamžitou pomoc jich mnoho na následky nemoci a zranění zemřelo.¹⁴⁸

Ze zbylých 9 000 vězňů, kteří v Osvětimi zůstali, nacisté stihli povraždit asi 700 z nich. Zbytek se stačil ukrýt. Po odchodu nacistů začali tábor rabovat Poláci a po válce byla rozkradena a rozebrána i řada zbývajících dřevěných baráků. Nejprve byl osvobozen tábor Monowice, Březinka až o 3 hodiny později.¹⁴⁹ Někteří vězni zde zůstali pouze proto, že byli nemocní nebo na pokraji sil, tudíž byli neschopni pochodu, proto je zde nacisté ponechali. Tito lidé měli být zavražděni příslušníky SS, avšak po hrozbě vpádu Rudé armády se situace v táboře razantně změnila a mnoho nacistů uteklo. Ještě ke konci ledna opustili zbylí nacisté i strážní věže a do tábora se již nevrátili. Vrátili se pouze tehdy, pokud rabovali skladiště a kradli zbytek majetku, který zbyl po zavražděných. V Osvětimi III. Monowitz našla Rudá armáda 600 vězňů, v Březince téměř 6 000 vězňů a v hlavním táboře přes 1000 vězňů.¹⁵⁰

Osvětim se stala hřbitovem více než 1 milionu lidí, převážně Židů. Zemřelo zde více než 70 000 polských politických vězňů, 20 000 Romů, 10 000 sovětských válečných zajatců a mnoho dalších. Nacisté světu ukázali, jak daleko může člověk „zajít“, pokud na

¹⁴⁶ *Osvobození Auschwitz (1945)*. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/Nacionalnesocialisticke-konecne-resenkonecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/konec-nacistickeho-nemecka/osvobozeni-auschwitz-1945/>.

¹⁴⁷ BAXTER, s. 114–115.

¹⁴⁸ *Osvobození Auschwitz (1945)*. In: Holocaust [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/Nacionalnesocialisticke-konecne-resenkonecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/konec-nacistickeho-nemecka/osvobozeni-auschwitz-1945/>.

¹⁴⁹ HES, s. 49–53.

¹⁵⁰ REES, s. 352–354.

to má potřebnou technologii a správnou motivaci. Nacistické „konečné řešení“ představuje nejhroznější kapitolu v dějinách.¹⁵¹

¹⁵¹ Tamtéž, s. 400–401.

6. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vyzdvihnout a objasnit některé základní informace o koncentračním a vyhlazovacím táboře Osvětim, ale také detailně popsat jednotlivá místa, která se v táboře nacházela. Během své existence se Osvětim stala místem posledního odpočinku více než 1 100 000 mužů, žen a dětí různých národností. Táborový komplex Osvětim sloužil původně jako pracovní tábor a byl největším nacistickým koncentračním táborem.

Osvětim se stala klíčovým objektem pro likvidaci židovského obyvatelstva. V roce 1942 započaly první transporty do Osvětimi, které vedl Adolf Eichmann. Transporty byly plné různých skupin lidí, ale největší zastoupení zde měli Židé. Po příjezdu do tábora čekala vězně selekce. Ta rozhodla o osudu každého vězně. Cesta vpravo znamenala život a práci v táboře a cesta vlevo smrt v plynové komoře. Vězně vybrané na práci nechali nacisté podrobit zdoluhavé registraci a následně každému vytetovali osobní číslo na předloktí. Od této doby měli místo jmen čísla. Veškeré osobní věci jim nacisté sebrali a následně roztřídili. Práce nebyla v Osvětimi jednoduchá a často při ní docházelo k úmrtí vězňů. Strava ani ubytovací podmínky rovněž nedostačovaly. Jednalo se o vlhké a chladné baráky, často bez oken a světla a k jídlu dostávali porce, které jen málokdy postačily na přežití do dalšího dne. Mnoho úmrtí měly na svědomí také nemoci. V táboře se nacházela jedna nemocnice, kterou měl pod kontrolou osvětimský lékař Josef Mengele, který se zajímal především o dědičnost, a fascinovala ho dvojčata a lidé s trpasličím vzrůstem. Právě na těchto lidech, které si sám vybíral při selekcích, prováděl lékařské experimenty. Tyto zákroky byly velmi bolestivé, navíc prováděné bez anestetik a ve většině případů končily smrtí pacienta.

V táboře panovala přísná disciplína, na kterou dohlíželi vybraní nacisté. Jedním z nejdůležitějších nacistů v táboře byl velitel tábora Rudolf Höss, který schvaloval a přijímal rozkazy, jež vedly k uskutečnění nacistického konečného řešení. Společně s Adolfem Eichmannem také realizovali první pokus vraždění pomocí plynu Cyklon B. Do tábora se tento plyn původně dostal za účelem odšívování, a až později se začal využívat jako vyhlazovací prostředek v plynových komorách. A právě plynové komory a krematoria byly hlavními objekty nacistické vyhlazovací mašinerie a staly se působištěm zvláštní židovské skupiny zvané Sonderkommando. Tito vězni měli tu nejhorší práci v táboře, neboť byli nuceni dopravovat zplynovaná těla do kremačních pecí a pálit je. Jednalo se nepřetržitý proces, který se nesměl zastavit.

Mezi vězni se našli i tací, kteří se snažili z “tábora smrti“ uniknout. Útěk se však podařil jen málokomu, navíc většina vězňů byla následně nalezena a poté oběšena a nebo rovnou zastřelena pro výstrahu ostatním. Avšak Rudá armáda se blížila a tak nacisté začali s postupnou demolicí a likvidací tábora, kdy nechali zcela srovnat se zemí krematoria, zbytek baráků rozebrali a materiál poslali do pobočných táborů. Zlikvidovali také dokumenty o plynování. Po těchto krocích nacisté zahájili pochody smrti. Vězni schopní pochodu byli nuceni jít v mrazech do pobočných táborů. Ti, co se ze zdravotních důvodů nemohli pochodu zúčastnit, nacisté zastřelili nebo nechali napospas osudu v táboře. Krátce po vyklizení tábora lidé z okolí začali rozebírat a vykrádat zbylé baráky.

Z celého tábora se dochovalo 45 zděných a 22 dřevěných baráků, pozůstatky plynových komor, kremační jámy, oplocení a komíny. Na místě se dnes nachází památník, který návštěvníkům připomíná hrůzu, která se zde ve 40. letech 20. století udála. Tento tábor se stal už navždy symbolem genocidy a největšího lidského utrpení.

7. Seznam použitých zdrojů

7.1. Bibliografie

BAXTER, Ian, *Tábor smrti Osvětim*, Brno 2013.

BREITMAN, Richard, *Architekt „konečného řešení“: Himmler a vyvražďování evropských Židů*, Praha 2004.

DWORKOVÁ, Debórah, PELT, Jan Van Robert, *Osvětim: 1270 až současnost*, Praha 2006.

ELBL, Pavel, *Holocaust, Spojenci a Osvětim*, Praha 2015.

FRIEDLER, Eric, SIEBERTOVÁ, Barbara, KILIAN, Andreas, *Svědkové z továrny na smrt*, Praha 2007.

HES, Milan, *A brány se otevřely...: osvobození 1945: Dachau – Osvětim – Terezín*, Praha 2015.

HÖSS, Rudolf, *Velitelem v Osvětimi*, Praha 2018.

KNOPP, Guido, *Hitlerovi stoupenčí: zločinci a vykonavatelé*, Praha 2004.

KNOPP, Guido, *Holocaust: zločin proti lidstvu*, Praha 2008.

KRAUS, Ota, *Továrna na smrt: dokument o Osvětimi*, Praha 1959.

LANG, Hans Joachim, *Die Frauen von Block 10: Medizinische Versuche in Auschwitz*, Deutschland 2018.

MOZESOVÁ KOROVIÁ, Eva, ROJANYOVÁ BUCCIERIOVÁ, Lisa, *Děti, které přežily Mengeleho: zpověď dvojčat Evy a Miriam*, Praha 2015.

MÜLLER, Filip, *Sonderbehandlung, neboli zvláštní zacházení*, Praha 2018.

NYISZLI, Miklós, *Byl jsem Mengeleho asistentem*, Praha 2009.

POSNER, Gerald L., WARE, John, *Mengele – anděl smrti: úplný životní příběh*, Praha 2007.

REES, Laurence, *Auschwitz – Geschichte eines Verbrechens*, Deutschland 2007.

REES, Laurence, *Osvětim – nacisté a „konečné řešení“*, Praha 2018.

SHLOMO, Venezia, *V pekle plynových komor*, Praha 2010.

SCHUBERT, Kurt, *Dějiny Židů*, Praha 2003.

VRBA, Rudolf, *Utekl jsem z Osvětimi*, Praha 2007.

7.2. Elektronické zdroje

Adolf Eichmann. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/lide/pachatele/adolf-eichmann/>.

Auschwitz I. In: Osvětim.info [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz1.php>.

Auschwitz II. In: Osvětim.info [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz-birkenau.php>.

Auschwitz III. (Monowice). In: Osvětim.info [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.osvetim.info/auschwitz-monowice.php>.

Deportace českých Romů do Osvětimi. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/pronasledovani-a-genocida-romu/pronasledovani-a-genocida-romu-v-ceskych-zemich/deportace-ceskych-romu-do-osvetimi/>.

Deportace. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/transporty-2/>.

Heinrich Himmler. In: Valka.cz [online], [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/725-Heinrich-Himmler>.

Hromadné deportace do koncentračních a vyhlazovacích táborů. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/Nacionalnesocialisticke-konecne-resenkonecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/hromadne-deportace-do-koncentracnich-a-vyhlazovacich-taboru/>.

Letecký snímek z Birkenau – léto 1944. In: Auschwitz.org [online], [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://auschwitz.org/en/gallery/historical-pictures-and-documents/auschwitz-ii,4.html>.

Osvobození Auschwitz (1945). In: Holocaust.cz [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/Nacionalnesocialisticke-konecne-resenkonecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/konec-nacistickeho-nemecka/osvobozeni-auschwitz-1945/>.

Smrti si říká Osvětim. In: Česká televize [online], [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1495492-smrt-si-rika-osvetim>.

(Státní) diskriminace Židů. In: Holocaust.cz [online], [cit. 2020-06-24]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/soa/zide-v-ceskych-zemich-a-konecne-reseni-zidovske-otazky/ghetto-bez-zdi/>.

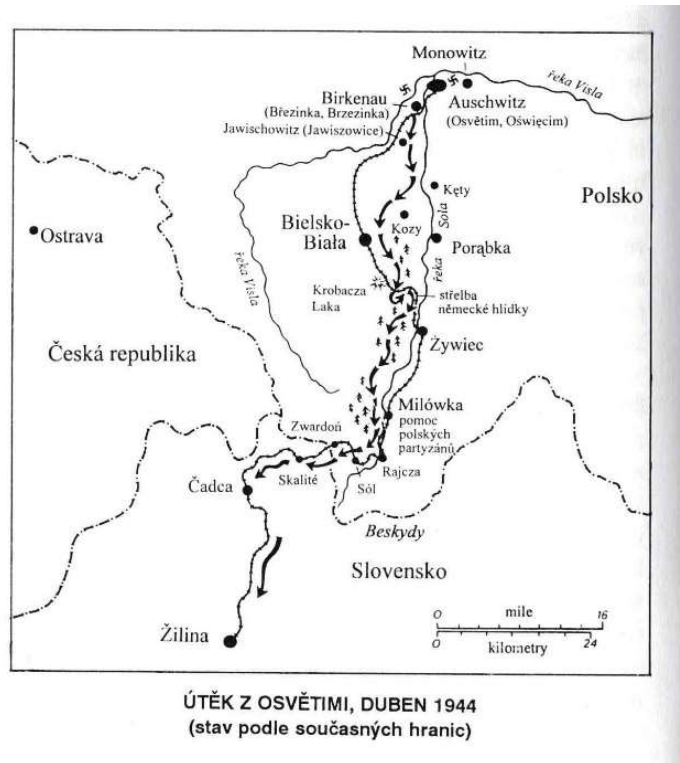
The final evacuation and liquidation of the camp. In: Auschwitz-Birkenau Memorial And Museum [online], [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <http://auschwitz.org/en/history/evacuation/the-final-evacuation-and-liquidation-of-the-camp>.

8. Resumé

Bachelor thesis focuses on the description, creation and development of the Auschwitz concentration and extermination camp. The aim of this work is to describe in detail the whole camp complex and also explain why and from what initiative Auschwitz was created. In this context, the work also aims to answer a number of fundamental questions about the killing of the Jewish population and Nazi hatred directed against Jews. The main part of this work is devoted mainly to the complete analysis of the camp, the description of all its parts and also to what the sections were used for and where they were located. It was a huge camp complex originally serving as a labour camp for prisoners of many nationalities. Later, thanks to the implementation of the plan for a final solution to the Jewish issue, the camp became a place of death where the Nazis could kill several thousand people a day in gas chambers and crematoriums. Auschwitz is still seen as a symbol of genocide. In the main, there is no mention of the deportations of prisoners and their life in the camp. The main part also includes the well-known escape from the camp, when the prisoners Rudolph Vrba and Alfred Wetzler managed to escape from the "death camp" and hand over all documents showing events in Auschwitz to the world powers. Another part of the work focuses on the main freshmen Nazis, whose word has often been decisive in the issue of life and death for all prisoners. The life of the physician Joseph Mengele, who is known for his medical experiments, is mentioned here. The life of camp commander Rudolf Höss and Adolf Eichmann, who was the main figure in the deportation to the camp, was also the same. The work goes on to summarise the killing process and describe individual crematoriums and gas chambers. These objects have become the driving engine of the refreshing extermination machine. The final part of the work deals with the liberation of the camp.

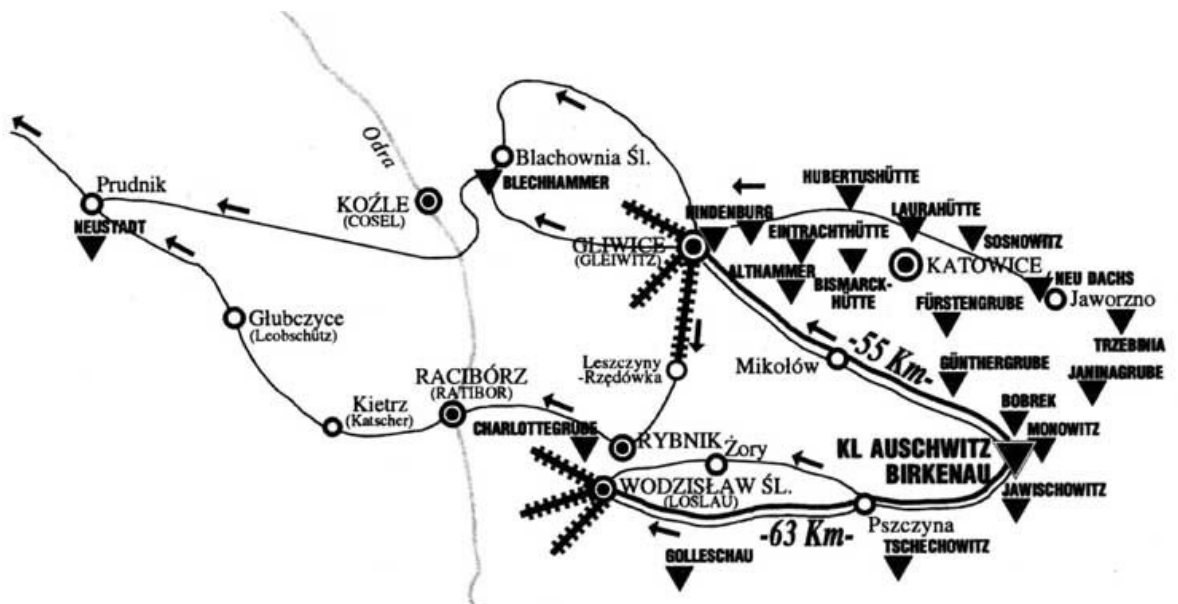
9. Přílohy

Příloha č. 1 – Mapa cesty útěku Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera¹⁵²

¹⁵² VRBA, Rudolf, *Utekl jsem z Osvětimi*, Praha 2007, s. 300.

Příloha č. 2 – Cesty mapující pochody smrti¹⁵³

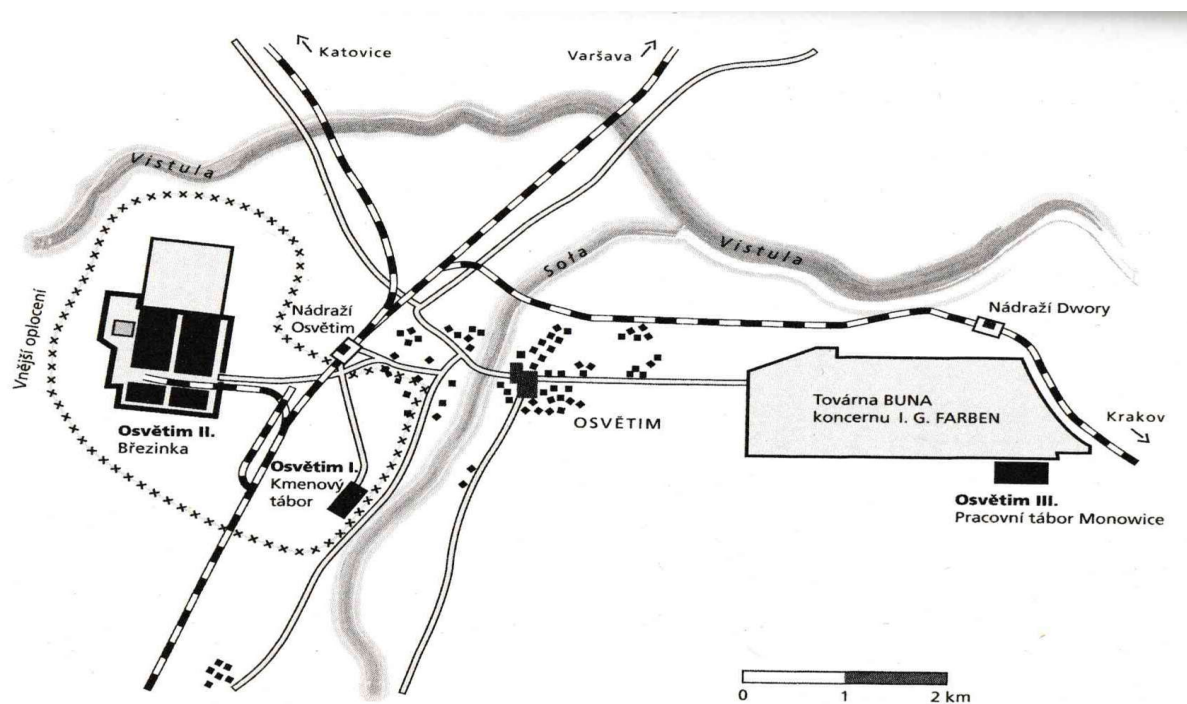
¹⁵³ *The final evacuation and liquidation of the camp.* In: Auschwitz-Birkenau Memorial And Museum [online], [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <http://auschwitz.org/en/history/evacuation/the-final-evacuation-and-liquidation-of-the-camp>.

Příloha č. 3 – Snímek železniční tratě s hlavní bránou vedoucí do Březinky¹⁵⁴

¹⁵⁴ BAXTER, Ian, *Tábor smrti Osvětim*, Brno 2013, s. 117.

Příloha č. 4 – Komplex osvětimských táborů¹⁵⁵

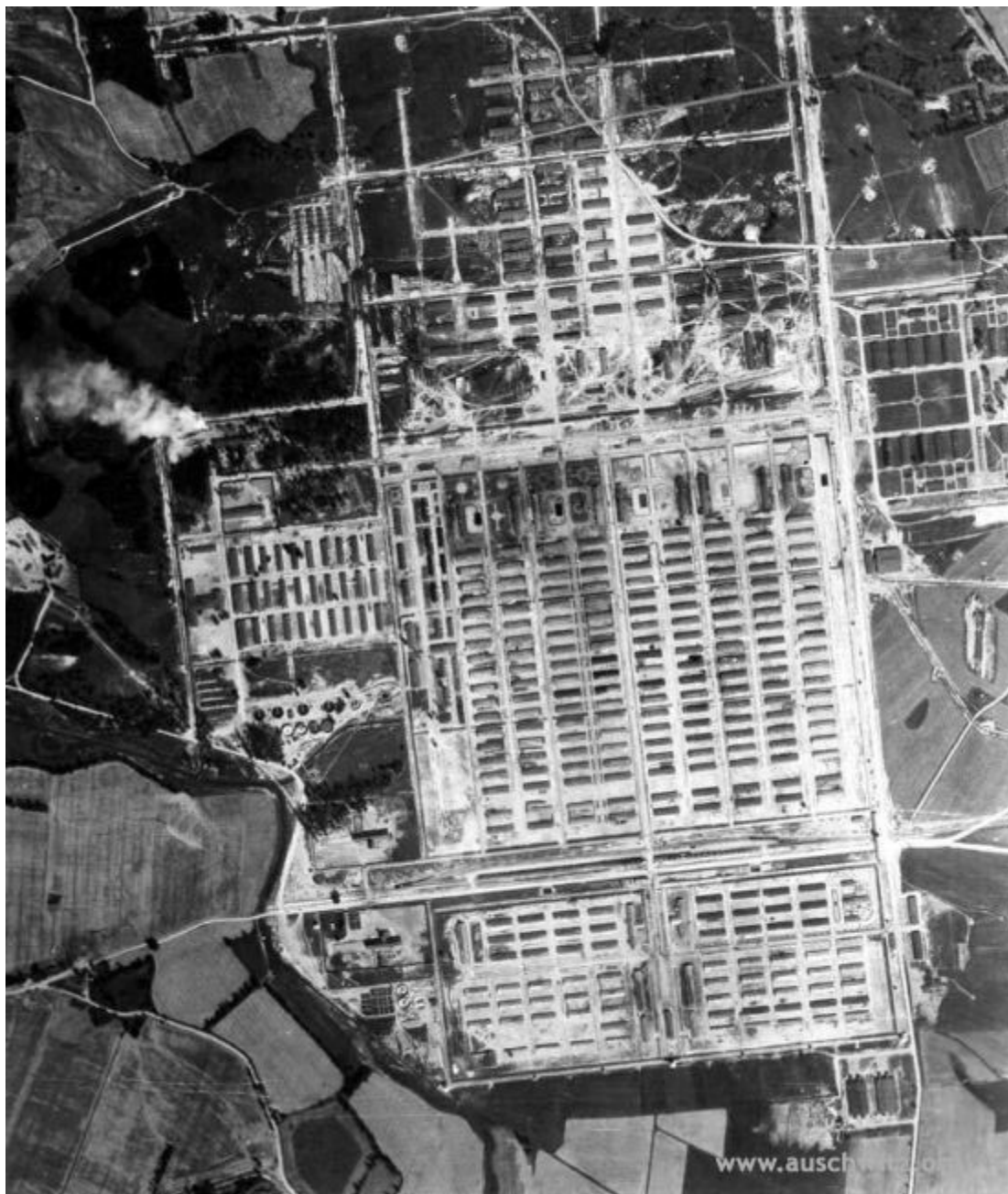
¹⁵⁵ HÖSS, Rudolf, *Velitelem v Osvětimi*, Praha 2018, s. 337.

Příloha č. 5 – Vstupní brána koncentračního tábora Osvětimi I.¹⁵⁶

¹⁵⁶ *Smrti si říká Osvětim*. In: Česká televize [online], [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1495492-smrt-si-rika-osvetim>.

Příloha č. 6 – Letecký snímek Osvětimi II. Březinky¹⁵⁷

¹⁵⁷ *Letecký snímek z Birkenau – léto 1944.* In: Auschwitz.org [online], [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://auschwitz.org/en/gallery/historical-pictures-and-documents/auschwitz-ii,4.html>.